

juni
2020

FORTE

MAGASIN

PSYKISK OHÄLSA

Varför tas inte äldres självmord på allvar?

AVSKÄRMAD PÅ JOBBET

Ägnar du mer tid åt telefonen än kollegorna?

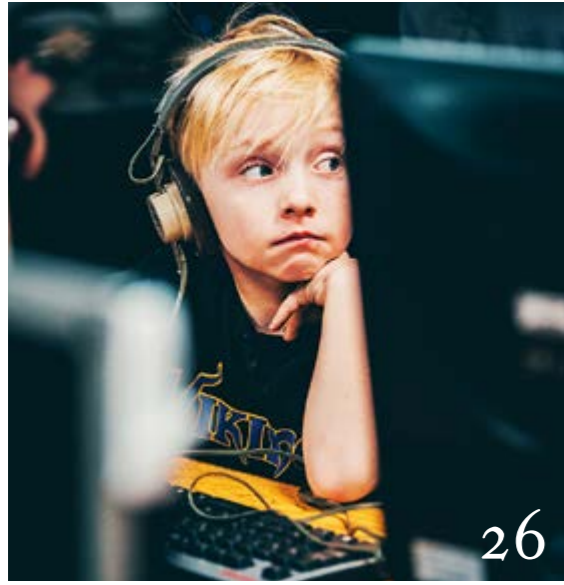
GÄNGVÅLDET

Kan kraftsamling stoppa skjutningarna i Malmö?

BOSTAD SÖKES

Antalet hemlösa i Sverige ökar. En betalningsanmärkning eller en skilsmässa kan vara allt som krävs för att tappa fotfästet.

26

29

8

INNEHÅLL	2
LEDARE	3
HAN, HON, ELLER HEN – ORDVAL SPELAR ROLL I REKRYTERINGSPROCESSEN	4
LÄSTIPS FRÅN FORTE	7
ALLT FLER HEMLÖSA I BOSTADSBRISTENS SVERIGE	9
KRÖNIKA "GE UNGA HEMLÖSA ETT BÄTTRE BEMÖTANDE"	16
HIV-PREVENTION I SYDAFRIKA OCH SVERIGE	17
RELATIONER PÅ LIV OCH DÖD	21
HÖG MUSIK I LURAR KAN SKADA UNGAS HÖRSEL	26
ELDUPPHÖR – VAD KAN STOPPA GÄNGVÅLDET I MALMÖ?	29
KRÄVS MER ÄN NY TEKNIK FÖR ATT RÄDDA VÄRLDEN	34
FORTE TALKS	37
SÄMRE GEMENSKAP PÅ JOBBET MED ASOCIALA MEDIER?	38
PSYKISK OHÄLSA BLAND ÄLDRE – EN TYST FOLKSJKDOM	41
LÄGG AV! BRÅK PÅ JOBBET ÄR INTE KOPPLAT TILL KÖN	44
OM FORTE	47

Kunskap kan ta oss GENOM KRISEN

Under våren förvandlades världen. Plötsligt blev den en annan än den vi känner till. Det nya coronaviruset har snabbt försatt oss i en global kris med svåröverblickbara konsekvenser. Världen utsätts för stora påfrestningar, ekonomin har satts i gungning och många känner oro inför framtiden. Vi lever minst sagt i en omtumlande tid.

I en tid som nu, när många har en gissning, alla har en åsikt och någon har hört någonting på omvägar är det viktigt att vara källkritisk och kontrollera informationen. Annars kan rykten och desinformation få spridning.

För att ta oss genom krisen tror jag att kunskap är en av våra främsta tillgångar. Det är mycket som fortfarande är osäkert, men den kunskap vi har måste vara vägledande. Därför är jag stolt över att, som Fortes

nya generaldirektör, få leda Fortes framtida arbete med att kommunicera forskningsresultat, identifiera kunskapsbehov och att finansiera samhällsviktig forskning inom hälsa, arbetsliv och välfärd. Det är forskning som kan ha avgörande betydelse för att möta dagens och morgondagens utmaningar.

Det här numret av Forte Magasin handlar inte om coronakrisen. Vi lyfter pågående och avslutad forskning kring allt ifrån hemlöshet, gängvåld och mobilbeteende på jobbet, till jämställda rekryteringsannonser och nya sätt att bekämpa våld i nära relationer. Jag hoppas att du som läser kan ta med dig något som du får nytta av i din vardag eller i ditt arbete. Kanske kan det, i stort eller litet, förvandla din värld till en något bättre.

Våga tro på kunskapens kraft. Inte på rykten. ■

Foto Rickard L. Eriksson

HAN, Ordval spelar roll i rekryteringsprocesser HON, ELLER HEN

Det har rört upp känslor, liknats vid barnmisshandel och förkastats som ett oviktigt modeord. Men faktum är att hen gör svenskan unik, och nu visar forskning vid Lunds universitet att ordet också kan göra arbetsmarknaden mer jämställd. TEXT Ebba Arnborg

Våren 2012 släpps barnboken *Kivi & monsterhund*, en sprudlande berättelse på rim om ett barn som önskar sig en hund. Genast piskas en hätsk och polariserad debatt upp i Sverige. På grund av en enda bokstav. Kivi benämns nämligen inte som han eller hon, utan som hen.

Debatten rasar i morgontidningarna. Motståndare förkastar ordet som onödigt, och liknar det vid barnmisshandel om föräldrar benämner sina barn hen. Förespråkare lyfter ordet som ett verktyg för ökad jämställdhet. Snart är dock termen både välkänd och erkänd. Språkrådet konstaterar att det går bra att använda ordet, fast det "kan väcka irritation", och 2015 tar hen klivet in i Svenska Akademiens Ordlista. Det här gör svenskan unik.

– Det finns många språk som bara har ett könsneutralt pronomen, som finskans *hän*, men det är bara svenskan som har tre pronomen. Även om det finns initiativ i andra länder att lägga till ett tredje pronomen så är det bara här som det har blivit accepterat, berättar Anna Lindqvist.

Anna Lindqvist är docent och forskare i psykologi vid Lunds och Stockholms universitet, och projektledare för det Forte-finansierade projektet *Språkets betydelse för jämställdhet på jobbet*. De undersöker hur språk kan användas för att skapa en jämn könsfördelning inom olika yrken och minska diskriminering.

Där är hen en viktig pusselbit.

– Det finns empiriska belegg för att ord och språkbruk kan bidra till ett mer jämställt arbetsliv. Vi tycker att det är väldigt spännande att se vad hen har för effekter, säger hon.

Hen kan användas när man inte kan eller vill ange en persons kön, och ersätta formuleringen *han/hon*. Ordet kan även referera till personer med icke-binär könsidentitet, som alltså varken identifierar sig som kvinna eller man. Det är det senare användningsområdet som väcker så mycket känslor, enligt Anna Lindqvist.

– Hen utmanar den starka föreställningen om att det bara finns två kön som är av naturen givna. Men det finns variationer i både identiteter och kroppar.

Hur vi förstår och kategoriserar andra, det är något som vi har hittat på, säger hon.

Att även små ord faktiskt kan påverka våra attityder och hela samhället, som vid 1960-talets du-reform, är en utgångspunkt för Anna Lindqvists forskning. Nyligen visade en amerikansk studie att personer som fick använda hen för att beskriva en tecknad figur var mer toleranta i hbtq-frågor när forskarna ställde frågor till dem efteråt. Men även detta väckte debatt. Studien kritiserades initialt av lingvisten Mikael Parkvall i Svenska Dagbladet, men efter ett replikskifte med bland annat Anna Lindqvist konstaterade han trots allt att: "experimentet [verkar] tyda på ett visst mått av språklig påverkan på tänkandet".

– Forskningen visar att orden vi använder inte bara speglar, utan även skapar och förstärker uppfattningar vi har. Vi gör experiment som visar att det är så. Det är empiri, fakta, säger Anna Lindqvist.

Inom forskningsprojektet har hon och hennes kollegor bland annat tittat närmare på hur ordval påverkar rekryteringsprocessen.

– Vem som bedöms som kvalificerad för, och vilka som söker olika tjänster, är en stor del av könssegregeringen och ojämställdheten på arbetsmarknaden. Till exempel anses män traditionellt vara mer handlingskraftiga. Efterlyser man då någon som ska vara det tenderar rekryterarna att tänka att det är en

man som söks, fast det finns andra som kan ha de egenskaperna.

För att försöka komma runt stereotyper och diskriminering vid rekryteringar används i dag ibland anonymiserade ansökningar. Frågan är om det räcker. Det har nämligen visat sig att även ord som "ska" vara grammatiskt neutrala, som musiker och lokalvärdare, i högre grad får oss att associera till män. Här kan hen vara lösningen. I en studie utförd av Anna Lindqvist och hennes kollegor fick rekryterare läsa om en fiktiv sökande och sedan gissa vem de hade läst om. När personen beskrevs som "den sökande" eller "NN" trodde fler att det var en man, men så var inte fallet med "han/hon" eller "hen".

”
Hen utmanar den starka föreställningen om att det bara finns två kön som är av naturen givna.

Anna Lindqvist

Kivi & monsterhund av Jesper Lundquist och Bettina Johansson

– Hen kan bryta upp förförståelsen av vem det är som bedöms i en rekryteringsprocess och är ett sätt att göra språket mer inkluderande, konstaterar Anna Lindqvist.

Tidigare forskning har visat att platsannonser som använder "han/hon" istället för "han" får fler sökande, av båda könen. Fler kvinnor anses även mer passande för tjänsten, både av rekryterarna och av kvinnorna själva. Är inte det gott nog? Nja, det finns ändå ett problem – som hen kan lösa.

– Vi har gjort en studie som visar att han/hon är exkluderande av personer med icke-normativa könsuttryck. Att skriva så utesluter alltså personer.

Ord har inte bara betydelse för hur de sökande bedöms.

ANNA LINDQVIST,
docent och forskare i
psykologi vid Lunds och
Stockholms universitet

HANNAH LEMOINE,
kommunikatör

I en färsk och ännu inte publicerad studie har Anna Lindqvist även kunnat visa att vilka ord som organisationer använder för att beskriva sig själva påverkar vilka som söker sig till arbetsplatsen. Det här känner kommunikationerna Hannah Lemoine till. Hon arbetar på en kommunikationsbyrå som hjälper företag till en inkluderande kommunikation i bland annat platsannonser, vilket ger fler relevanta sökanden av olika kön och bakgrunder.

– Att använda stereotypt manliga ord kan vara en tröskel för att få kompetenta kvinnor att söka jobben. Det är lätt att tro att man använder ett neutralt språk tills man börjar djupgranska det. Det blir omedvetet riktat, säger hon. ■

i

OM FORSKNINGSPROJEKTET

Kan ett genusmedvetet språkbruk bidra till ett mer jämställt arbetsliv, med en jämn könsfördelning inom olika yrken och där anställda upplever jämställdhet och icke-diskriminering? Det vill projektet *Språkets betydelse för jämställdhet på jobbet* söka svar på. Projektet pågår mellan 2018 och 2021 med finansiering från Forte.

I projektet utförs datoriserade textanalyser av organisationstexter med fokus på kön, genusstrukturer och jämställdhet. Dessa relateras statistiskt till mått som könsfördelning, löner och formell makt samt upplevd jämställdhet, så som den mäts i till exempel medarbetarundersökningar.

Dessutom undersöker socialpsykologiska experiment hur subtila förändringar av ordval och formuleringar påverkar människors upplevelser och bedömningar av organisationer, med avseende på jämställdhet och diskriminering, samt hur språket kan öka jämställdheten och motverka diskriminering vid rekrytering.

fyra tips FÖR INKLUDERANDE REKRYTERINGSANNONSER

1 Prioritera inkludering i rekryteringsprocessen

Prioritera och investera i rekryteringsprocessen!

Utbilda relevanta medarbetare i inkluderande rekrytering och kommunikation – eller ta in extern spetskompetens som kan utforma eller granska annonserna åt er.

2 Skriv till underrepresenterade grupper

Undersök vilka grupper ni har svårt att attrahera och skriv jobbannonserna med dessa i åtanke (utan att vara utpekande).

Ofta har vi en förutfattad idé om vem som ska komma att söka tjänsten och skriver omedvetet till den gruppen. Genom att aktivt byta målgrupp i tanken kan det mönstret brytas och fler kan känna sig tilltalade av annonsen.

Källa: Hannah Lemoine, kommunikator

3 Beskriv förmågor snarare än egenskaper

Formulera efterfrågade förmågor hos den nya medarbetaren som uppförande-verb snarare än egenskapsadjektiv, exempelvis "du kan bevara lugnet" hellre än "du är stresstålig".

Detta för att undvika att efterfråga egenskaper som av tradition kopplas till något kön, och på så vis skicka signaler om att det är en person av ett visst kön som eftersöks.

4 Var tydliga med era värderingar och välkomna mångfald

Ge de sökande möjlighet till igenkänning och en känsla av att vara välkommen i er verksamhet.

Uppmuntra till mångfald bland sökande i annonserna, berätta om era värderingar i jämställdhets- och mångfaldsfrågor, och se över vilka personer som syns, eller inte syns, i era annonser och på hemsidor och sociala medier.

FORSKNING FÖR SOCIALT HÅLLBAR UTVECKLING

Vilka samhällsutmaningar riskerar att stå i vägen för omställningen till ett hållbart samhälle? Och vilka forskningsansatser är prioriterade för att bemöta dem?

Forskning för socialt hållbar utveckling

Fortes underlag till regeringens kommande forskningsproposition. I underlaget ger Forte sin bedömning av aktuella samhällsutmaningar, angelägna kunskapsbehov och prioriterade forskningsansatser inom hälsa, arbetsliv och välfärd.

Du hittar rapporten på forte.se/publikation

NU FINNS DEN POPULÄRA KUNSKAPSÖVERSIKTEN PSYKISK OHÄLSA, ARBETSLIV OCH SJUKFRÅNVARO I EN NY UPPDATERAD VERSION

Visste du till exempel att låg organisatorisk rättvisa ökar risken för depression, ångest och stressrelaterade besvär? Och att kvinnor

ofta blir sjukskrivna längre än män trots att de har samma symptom? Rapporten hittar du på forte.se/publikation

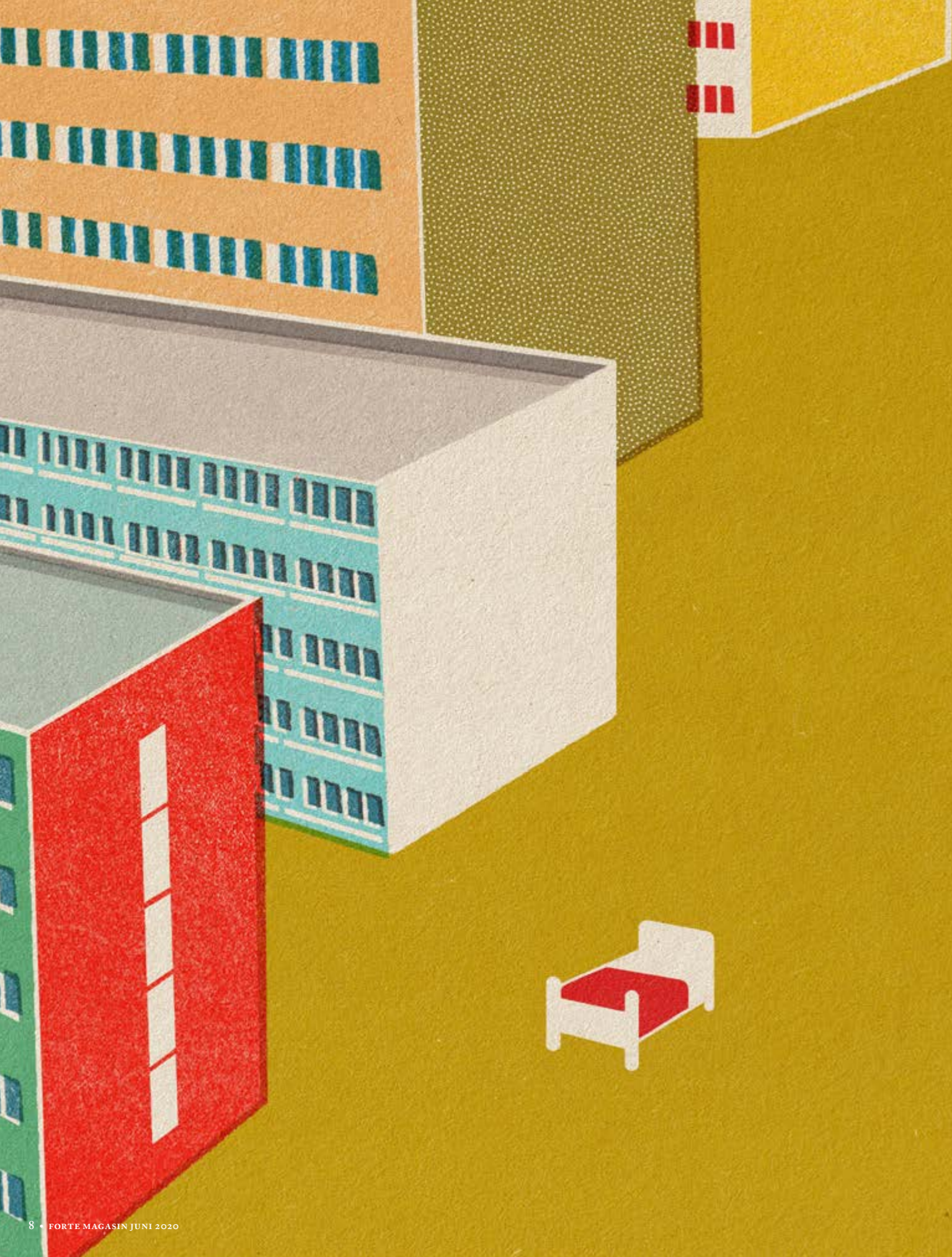
UNG OCH HBTQ

I dag är det vanligare än någonsin tidigare att vara öppen med en annan sexuell läggning eller könsidentitet än vad som är normen. Men det råder fortfarande en stigmatisering kring hbtq-personer.

Forte har tagit fram publikationen *"Ung och hbtq"*, som riktar sig till ungdomar med budskapet att man ska få vara precis som man är. I rapporten kan du läsa om hur det kan vara att leva som ung hbtq-person i Sverige i dag.

Läs eller beställ den kostnadsfritt på forte.se/publikation

ALLT FLER HEMLÖSA I **BOSTADS- BRISTENS SVERIGE**

Antalet hemlösa i Sverige ökar, och andelen utan missbruk, psykisk ohälsa eller andra sociala problem växer. Barn, äldre och ekonomiskt svaga faller offer för bostadsbristen och rasar mellan maskorna i det statliga skyddsnätet. Hur blev det så här?

TEXT *Ebba Arnborg* ILLUSTRATION *Tzenko Stoyanov*

”

Jag tror att man lätt tänker att hemlösa har sig själv att skylla, men forskning visar att den enskilt viktigaste faktorn till hemlöshet är fattigdom.

Marcus Knutagård

Vi kan kalla henne Magda, kvinnan i 80-årsåldern som i flera år saknade ett hem och istället sökte skydd från Stockholmsnätterna på casinon och snabbmatsrestauranger. Magda hade inget missbruk, ingen psykisk ohälsa och inga sociala problem eller skulder. Istället var det när hennes dotter tillfälligt behövde jobba på annan ort som Magda tog ett ödesdigert beslut. Hon flyttade in i dotterns lägenhet. Det var låg hyra och så slapp dottern förlora kontraktet, var tanken.

Men, så förlängs jobbuppdraget, dottern kommer inte tillbaka. Magda får inte bo kvar och inte heller överta kontraktet. Hon har skral pension, inga dagar i bostadskö och även dottern saknar resurser. Plötsligt står alltså Magda, 80 år, på bar backe. Det är då hon tvingas hitta lösningen att spendera nätterna på McDonalds och Casino Cosmopol. Till slut lyckas hon köpa en bil som hon flyttar in i. Där blir hon boende i fem år.

- För femton år sedan ansågs 80 procent ha psykisk ohälsa eller missbruk som grundorsak för sin hemlöshet, i dag är den andelen max 60 procent. För övriga är det låg inkomst eller regelverk som utestänger dem från bostadsmarknaden, säger Marika Markovits, senior advisor och tidigare direktor på Stockholms Stadsmission.

Det är Marika Markovits som berättar om Magda, och om hur de på Stadsmissionens akutboenden ser allt fler nya grupper av hemlösa: kvinnor, äldre, barnfamiljer och ekonomiskt svaga. Trots att alla har rätt till en bostad enligt Sveriges grundlag är Magda bara ett exempel på landets tiotusentals hemlösa. Det råder bostadsbrist i 240 av landets 290 kommuner och det ställs höga krav på den som vill ha ett eget boende. Allmännyttan krymper, andelen ägda bostäder ökar. Det byggs nytt – men hyrorna skenar.

– Många tror fortfarande att hemlöshet handlar om social utsatthet, de förstår inte att det för många är rent ekonomiskt, säger Marika Markovits.

Bilden som Marika Markovits målar upp bekräftas av Marcus Knutagård, forskare och universitetslektor på Socialhögskolan i Lund. Han har lång erfarenhet av forskning kring hemlöshet och sociala frågor och har sammanställt forskningsläget kring hemlöshet i en ny kunskapsöversikt, på uppdrag av Forte.

Antalet hemlösa i Sverige ökar, andelen barn och personer med utländsk bakgrund växer och andelen

kvinnor har mer än dubblats – våld i nära relationer är en bidragande faktor. Allt fler tillhör gruppen strukturellt hemlösa, en grupp hemlösa som snabbt växer i antal. Till skillnad från gruppen socialt hemlösa har de inga sociala problem som försvårar för dem att ta hand om en bostad. I stället är de offer för bostadsbristens Sverige, där ett hem inte är en självklarhet, utan något man tävlar om i tuff konkurrens.

– Jag tror att man lätt tänker att hemlösa har sig själv att skylla, men forskning visar att den enskilt viktigaste faktorn till hemlöshet är fattigdom, säger Marcus Knutagård.

Exakt hur många hemlösa det finns i dag vet vi inte. Socialstyrelsens senaste mätning skedde vecka 14 år 2017 och visade på drygt 33 000 hemlösa. Då räknades dock bara de vuxna som var föremål för någon sorts insats av socialtjänst, myndigheter eller ideella organisationer just den veckan in – och 20 procent av landets socialtjänstförvaltningar besvarade inte ens enkäten. Flera grupper, som barn, papperslösa, asylsökande och EU-migranter, utestöts helt. Med stor sannolikhet var alltså siffran mycket högre, har växt sedan dess och kommer att fortsätta växa, inte minst med tanke på den nuvarande coronapandemin.

– Det kan bli fler som hamnar i en taskig situation och slås ut från bostadsmarknaden nu, säger Marcus Knutagård.

Bakom siffrorna döljer sig människöden. Marika Markovits och Marcus Knutagård berättar om såväl ny-anlända familjer som ensamstående föräldrar inom låglöneyrken som tvingas flytta runt och bo tillsammans i små, små rum. Om en ökande andel människor som tvingas stämpla timmar i osäkra anställningar. Hur en skilsmässa eller att förlora jobbet kan räcka för att människor ska tappa fotfästet. Om personer som någon gång hamnat i skulder och nu får

bo i tält och husvagn. Om ungdomar som faller offer för en hänsynslös andrahandsmarknad.

De berättar om människor som inte har råd att bo kvar när hyresvärden stambyter, eller som tvingas ut efter en utbildning. Om dementa som glömmer att betala räkningar, och äldre med låga pensioner. Om medelålders personer med funktionsnedsättningar som bött med sina föräldrar hela livet, och som saknar rätt till lägenheten när föräldrarna plötsligt dör. Marika Markovits sammanfattar det som personer med svag förmåga att driva sina rättigheter.

– Vi möter människor som har väldigt svårt att gå in och fajtas för sig själva. Som inte kan tillgodogöra sig den hjälp som finns i systemen på grund av bristande kunskap, självförtroende eller olika individuella hinder, konstaterar hon.

Det gäller att vara insatt och spela sina kort rätt på den svenska bostadsmarknaden. Men en del av oss, som Magda, fattar aningslösa beslut för att livet för oss dit. Det kan få stora konsekvenser och det kan vara mycket svårt att få hjälp tillbaka. Marika Markovits beskriver hur ideella verksamheter, som Stadsmissionen, de senaste åren allt oftare får agera expertlänk och hjälpa individer driva sina rättigheter gentemot socialtjänsten.

– Det är intressant att det behövs, eller hur? På 70-talet skulle socialsekreteraren hjälpa medborgaren till sina sociala rättigheter. I dag får de många gånger ta rollen av att sätta gränserna och företräda kommunernas begränsningar i resurser, säger hon.

Och, medan de socialt hemlösa anses tillhöra socialtjänstens målgrupp förväntas de strukturellt hemlösa i många

kommuner klara upp sin situation själva. Samtidigt har ändå kommunerna enligt lag det yttersta ansvaret för att ingen lider nöd. Lösningen blir att de strukturellt hemlösa får tak över huvudet i akutboenden eller

**BOSTADSBRIST
OCH FATTIGDOM
SKAPAR
HEMLÖSHET**

Den främsta orsaken till hemlöshet är brist på bostäder, i synnerhet hyreslägenheter med rimliga hyror som människor med låga inkomster kan betala.

83 PROCENT

av Sveriges 290 kommuner uppger att de har brist på bostäder. (Boverket 2019).

En starkt bidragande orsak är hyresvärdarnas krav på fasta inkomster, referenser och kötid.

Forskning har visat att fattigdom, särskilt barnfattigdom, skapar en tydlig risk för hemlöshet och kan ses som den gemensamma nämnaren bland hemlösa.

I Socialstyrelsens senaste kartläggning framgick det

**ATT NÄSTAN
HÄLFTEN**

av samtliga hemlösa hade försörjningsstöd och endast knappt tio procent hade någon form av inkomst från lönearbete.

Källa Forskning i korthet: Hemlöshet och utestängning från bostadsmarknaden (Forte)

vandrarhem korta perioder i taget. Ibland fattas besluten bara för en dag i taget – men i vecka efter vecka.

– Strukturellt hemlösa hamnar i kläm. Det kan få stora negativa konsekvenser, framför allt för barn som tvingas flytta runt i undermåliga bostäder under stor osäkerhet. Det blir en varaktig kortsiktighet. På sätt och vis kan man se akutboenden som vår tids fattighus, vi har inte kommit jättemycket längre, säger Marcus Knutagård.

Det här är problematiskt även ur ett samhällsekonomiskt perspektiv.

Akutboenden kan kosta mellan 1 000 och 4 000 kronor per dygn, medan en hyra kanske skulle ligga på 8 000 kronor i månaden. Kommunernas boendelösningar utanför den ordinarie bostadsmarknaden kostar 5,3 miljarder kronor per år, enligt Boverket. När dagar till slut blir år ökar också risken att strukturell hemlöshet leder till social hemlöshet.

– Forskning visar att ju längre tid du är i en hemlös situation desto större risk är det att utveckla problem med missbruk och psykisk ohälsa, säger Marcus Knutagård.

Människor som lever i hemlöshet har dessutom sämre tandhälsa, mer psykisk ohälsa, högre dödlighet och i genomsnitt 30 år kortare livslängd.

– Det är ganska alarmerande egentligen. Man kan alltid dividera om var ansvarsfrågan ska ligga i enskilda fall, men som strategi är det helt fel väg att utesluta grupper som ingen annan tar hand om, för de kommer att hamna i socialtjänstens knä i alla fall och då i en värre situation. Kostnaderna blir oerhört stora om man fortsätter så här. Dessutom, hur är det för socialarbetare om de i sin profession vet vad som skulle vara bra att göra men de får inte göra det? säger Marcus Knutagård.

Hemlöshetsforskningen är omfattande, men det finns kunskapsluckor. Behovet av mer forskning ur ett barnperspektiv är stort, menar Marcus Knutagård.

I dag beräknas minst 24 000 barn ha en förälder som är hemlös, enligt Socialstyrelsens senaste mätning. Antalet vräkningar som berör barn har dessutom ökat på senare år, enligt Kronofogden. En mycket stor andel av dessa genomförs på grund av hyresskulder – där nästan hälften av skulderna är lägre än 10 000 kronor. Genomsnittsskulden är inte högre än 24 500 kronor.

– Det rimmar illa med att barnkonventionen är lag i Sverige från januari 2020. Investeringar i barns välfärd är viktiga för både barnen och samhället i

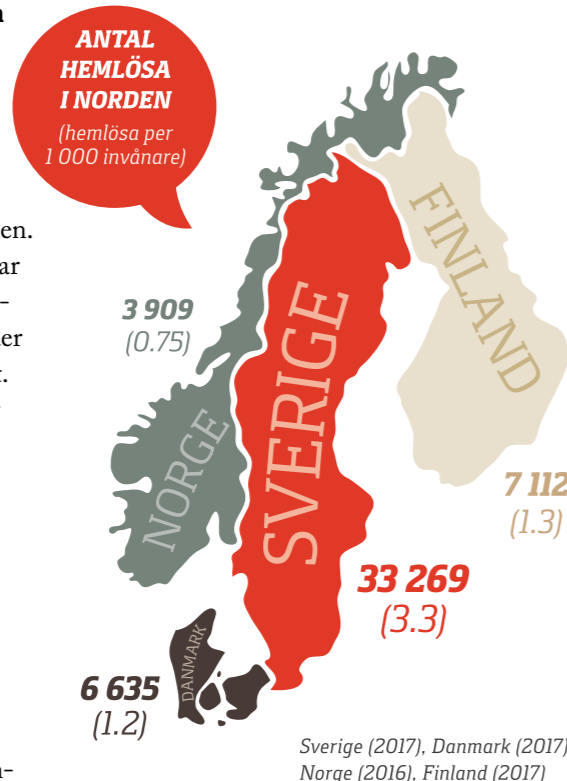
stort. Ju snabbare man kan lösa situationen för barn desto större vinst blir det för samhället på lång sikt, säger Marcus Knutagård.

Hur har det då kunnat bli så här? En förklaring hittar vi i en rad beslut som togs efter Sveriges inträde i EU, för att möta konkurrens- och statsstödsreglerna, säger Marika Markovits. Den nationella bostadspolitiken avskaffades, och ansvaret lades istället på kommunerna. Subventioner för att säkerställa billiga bostäder togs bort och allmännyttan drivs numera affärsmässigt.

– Huvudsakligen beror hemlösheten på avsaknaden av en nationell och social bostadspolitik. Det har gjort att de strategiska besluten och den nationella översikten helt enkelt saknats sedan vi blev medlemmar i EU.

Många kommuner använder de bostadsförsörjningsverktyg som finns dåligt. Vi vill att regeringen ska ansöka om undantag från EU-statsstödsreglerna. Många andra länder har gjort det, säger Marika Markovits.

Hälften av kommunerna arbetar i dag vräkningsförebyggande. Däremot är det få av dem som påverkar bolag att bygga hyreslägenheter med rimliga hyror och att avsätta lägenheter för socialt utsatta grupper, trots att möjligheten finns. En annan möjlighet är att bestämma vilka som kan komma i fråga som hyresgäster för de bostadsföretag kommunerna äger.

I dag beräknas minst 24 000 barn ha en förälder som är hemlös, enligt Socialstyrelsens senaste mätning. Antalet vräkningar som berör barn har dessutom ökat på senare år, enligt Kronofogden.

Men, menar Marcus Knutagård, att minska hemlösheten och förse bostadslösa med lägenheter är sällan kommunernas enda eller första prioritet.

Stadsmissionen efterlyser en nationell ”tak över huvudet”-strategi, och att man med hjälp av statligt stöd ser till att hyrorna är lägre i en del av beståndet. Marcus Knutagård håller med om att det skulle behövas ett tydligt nationellt grepp. Sverige har en högre andel hemlösa än våra nordiska grannländer, berättar han. Mer än dubbelt så många som Norge.

– Både Finland och Norge har varit framgångsrika i att minska sin hemlöshet, de har haft en nationellt integrerad strategi där stat, kommun och regioner samarbetar genom att bygga, köpa och fördela lägenheter till de som behöver. Blir det en kommunal fråga så blir det mycket svårare eftersom olika kommuners möjligheter skiljer sig åt, säger han.

Flyttkedjor, som uppstår då ett hushåll flyttar och frigör sin tidigare bostad, lyfts ofta fram som en möjlighet för att öppna upp bostadsmarknaden för resurs-svaga grupper. Studier visar dock att detta inte sker. Även hushåll med goda inkomster föredrar bostäder med låg hyra, konstaterar Marcus Knutagård. Men, berättar han, det finns faktiskt en metod som visat sig

vara både lyckad och kostnadseffektiv för att motverka långvarig hemlöshet – den så kallade Bostad först-modellen. Där erbjuds bostäder utspridda i vanliga bostadshus med målet att kontraktet ska tas över av

den hemlösa. Det här används dock inte i någon stor utsträckning i Sverige. Förra året fanns det totalt 600 Bostad först-lägenheter, och de erbjuds över huvud taget inte till de strukturellt hemlösa.

Liknande alternativa boendelösningar som inte är marknadsstyrda finns ute i Europa. Så kallade sociala bostäder har hyror under marknadspris och är öronmärkta för personer som inte själva klarar av att få en bostad. I Finland utgör de ungefär hälften av hyresrätterna och i Nederländerna 75 procent, varav nästan hälften är småhus eller radhus. I Danmark är 20 procent av bostadsbeståndet ”almene boliger” (allmänna bostäder) som uppförs, ägs och drivs av icke-vinstdrivande kooperativ och styrs av de boende.

Stadsmissionen vill se ett bestånd med sociala bostäder i

Sverige, som tar ett lite bredare grepp än Bostad först, berättar Marika Markovits. Även Marcus Knutagård framhåller en utökad Bostad först-modell som en väg framåt.

”

Det är en stor utmaning och det är inte marknadskrafterna som kommer att lösa det här, de har haft väldigt lång tid på sig.

Marika Markovits

– Rekommendationen är en bostadsledd strategi, med Bostad först som en viktig del, säger han.

Vi behöver även förhindra att människor alls blir hemlösa. Marcus Knutagård lyfter vikten av att jobba vräkningsförebyggande och med skuld- och budgetrådgivning. Marika Markovits nämner lösningar som slopat inkomstkrav i såväl allmännyttan som i privata bostadsbolag, samt ett förstärkt och breddat bostadsbidrag. Bostadsmarknaden behöver ställas om, säger hon, kylas ner.

– Det är en stor utmaning och det är inte marknadskrafterna som kommer att lösa det här, de har haft väldigt lång tid på sig. Samtidigt finns en rad systemfrågor som behöver lösas. Sättet vi förhandlar fram hyrorna med Hyresgästföreningen gör det till exempel svårt att sätta en avsevärt mycket lägre hyra även om du som hyresvärd har råd, säger hon.

I skrivande stund försvåras läget av att coronapandemin nu sveper in över världen. Att utöva social distansering är svårt om man saknar en egen bostad. Samtidigt som just det faktum att familjer måste hålla sig hemma kan leda till ett ökat våld i nära relationer, och i förlängningen en ökad hemlöshet för kvinnor. De ekonomiska konsekvenserna av pandemin kan också medföra att fler drabbas av avhysningar. Enligt Marika Markovits krävs nu ett samarbete mellan arbetslöshetsstödet, arbetsmarknadsåtgärder och bankerna.

– Det krävs för att säkerställa att inte familjer och individer tvingas till väldigt desperata beslut och därmed står på gatan utan ett boende. Det vore fruktansvärt om vi får en liknande situation som på 90-talet då många tvingades gå ifrån sina hem, säger hon.

MARIKA MARKOVITS, senior advisor och tidigare direktor Stockholms Stadsmission

MARCUS KNUTAGÅRD, forskare och universitetslektor på Socialhögskolan i Lund

Till sist då: Magda – hur gick det för henne? Efter fem års boende i sin bil kom hon i kontakt med Stockholms stadsmission. Där får hon hjälp till ett förstahandskontrakt, och trots att hyran äter upp nästan hela pensionen är valet självklart.

– Hon tog den här lägenheten och hon var så glad. Det finns bara vinster med att människor har egna bostäder – personliga, samhällsekonomiska men allra mest ur ett värdighetsperspektiv. Att vi inte har en nationell strategi för att säkerställa en nollvision för hemlöshet är för mig helt ofattbart. Vi har en nollvision för döda i trafiken, det här borde vara lika självklart, säger Marika Markovits. ■

SOCIAL HEMLÖSHET

Personer i social hemlöshet har ofta sociala problem som missbruk, psykisk ohälsa och behov av försörjningsstöd. De behöver ofta någon form av stöd för att klara av sitt boende.

STRUKTURELL HEMLÖSHET

Personer som saknar egen bostad för att de inte har ekonomiska förutsättningar att ta sig in på den vanliga bostadsmarknaden kallas strukturellt hemlösa. Det kan till exempel bero på skilsmässa, sjukdom eller betalningsanmärkningar och skulder som gör att man inte kan få ett hyreskontrakt eller har möjlighet att köpa sig en bostad.

SOCIAL HOUSING/SOCIALA BOSTÄDER

Internationellt används ofta begreppet om bostäder som hemlösa kan hänvisas till. Det är vanligtvis behovsprövade och offentligt subventionerade bostäder, som inte är integrerade i vanliga bostadshus, utan är oftast koncentrerade till särskilda bostadshus avsedda för hushåll med låga inkomster.

BOSTAD FÖRST

Bostad först är en modell som ger människor i hemlöshet möjlighet till en bostad och samtidigt få stöd och coachning. Bostäderna är utspridda i vanliga bostadshus. Det ställs inga andra krav på de boende än vad som gäller för andra hyresgäster.

Källa Malmö stad, Forskning i korthet: Hemlöshet och utestängning från bostadsmarknaden (Forte)

”Ge unga hemlösa ett bättre bemötande”

I cirka 120 nätter under vintern 2019/2020 hade Värmestugan ung öppet i Malmö. Under alla dessa nätter försåg Värmestugan ung hemlösa ungdomar (18–25 år) med en plats där de kunde få sina basala behov uppfyllda. Ungdomarna kunde få en hemlagad måltid, tillgång till hygienprodukter och en varm dusch, möjlighet att få tvätta sina kläder eller få nya kläder, samt ha social kontakt och ovärderlig trygghet.

Till skillnad från andra korttidslösningar där ungdomar får betala med allt ifrån pengar till försäljning av knark och sexuella tjänster, erbjöd Värmestugan ung en plats där ungdomarna bara kunde vara, helt kostnadsfritt. Under de nätter vi hade öppet, träffade vi dagligen cirka 25 ungdomar som befann sig i hemlöshet och 20–25 ungdomar som befann sig i annan form av utsatthet. Alla dessa ungdomar hade olika berättelser och befann sig i olika komplexa situationer men vi noterade dock en gemensam nämnare bland alla: den försämrade psykiska hälsan samt missbruket av alkohol och olika kemiska preparat.

Trots att en förklaring till detta kan vara de olika fruktansvärda omständigheter dessa ungdomar har levt i eller fortfarande lever i, finns det ytterligare oroväckande förklaringar till varför vi ser hundratal unga vuxna leva i hemlöshet.

Där Värmestugan ung ser ungdomar som har djup styrka och otrolig drivkraft, ser andra i samhället människor som ”valt” det liv de har genom sina handlingar. I den bedömningen glöms dock ett flertal viktiga saker bort. Man glömmer bort att detta är ungdomar som kämpat och fortsätter kämpa trots att många av dem viftats bort av till exempel familj, myndigheter och vård, samt ofta bemötts av passerande som inte vill eller vågar möta deras blick.

Man glömmer även bort det holistiska perspektiv som är avgörande när man möter och tänker på målgruppen. För den som har ett hem där en varm måltid väntar, kan det vara svårt att föreställa sig hur det är att sköta jobb, studier och praktik när man inte har någonstans att sova.

Utöver att det mänskliga perspektivet saknas när man skapar sig denna uppfattning av hemlösa ungdomar,

saknas även ett helhetsperspektiv. För att kunna underhålla något som studier eller jobb och därmed både ta sig ur sin destruktiva tillvaro eller bli en bidragande medborgare till vår välfärdsstat är bland annat trygghet, hygien, boende, fritid, och socialt nätverk avgörande. Blir då dessa basala behov inte uppfyllda, fastnar man i en ond spiral vars slut ofta inte är gynnsamt.

Trots att denna information inte bör vara alltför främmande har vi gång på gång överrumplats av förvåningen folk uttrycker när de får veta att vi har hundratal unga vuxna som lever i hemlöshet. Detta ser vi som ett symptom på någonting som är värre än den hemlöshet dessa unga befinner sig i: att människor lever i sin bubbla och inte förstår den utsatthet och utanförskap som många befinner sig i.

Hade vi istället, tillsammans, arbetat intensivt med detta hade vi sett färre unga slås ut, färre unga som ”väljer” att sälja droger och fler ungdomar som bidrar till vår välfärdsstat genom att arbeta och studera.

Samhället behöver därför stötta dessa ungdomar och jobba med bemötandet av dem – för att förhindra att utsatta ungdomar exkluderas i samhället, från bostadsmarknaden och från arbetsmarknaden. Allt detta kan göras genom att skapa individanpassade insatser, ett betydelsefullt sammanhang och stötta med riktiga jobb och anpassade studier.

Allt dessa unga vuxna vill ha är trygghet i form av bostad, arbete, kärlek och förståelse. Låt oss därför, tillsammans, hjälpa våra unga att skapa sig en framtid och ingjuta hopp om morgondagen.

VIKTORIA VUKIC,
Samordnare för utbildningen ”Vi Behövs!”, ett samarbete mellan Fryshuset och MSB

SIGRUN SIGURDSSON,
Verksamhetschef, Arbete och Entreprenörskap Fryshuset Syd

AIDA AL AKRAWI,
Verksamhetsansvarig Fryshuset Syd

HIV-PREVENTION I SYDAFRIKA OCH SVERIGE

HUR FÅR VI FLER ATT TESTA SIG?

TEXT Maja Lundbäck

Kunskapsbrist, stigma och machokultur. Det är några orsaker till att unga män i Sydafrika inte hiv-testar sig. Även i Sverige finns grupper som inte vet hur de ska göra för att ta reda på om de är smittade.

Anna Mia Ekström vill sänka tröskeln till vården genom ett samarbetsprojekt.

FOTO: Demand Tutu HIV foundation

I en regnbågsfärgad buss, som står parkerad i Kapstadens slumområden i Sydafrika, kan ungdomar ta en fika, få sitt hår flätat, mobilen laddad med ny musik – och samtidigt passa på att ta ett hiv-test.

– Det här är ett av många sätt att sänka tröskeln för ungdomar att göra ett hiv-test, säger Anna Mia Ekström, infektionsöverläkare och klinisk professor i global infektions-epidemiologi med fokus på hiv.

För drygt tre år sedan påbörjade hon och hennes forskarteam vid Karolinska Institutet ett samarbetsprojekt med ett sydafrikanskt forskarteam "The Desmond Tutu HIV Foundation" i Kapstaden. Även om hiv-situationen där ser helt annorlunda ut än i Sverige, där antalet som lever med hiv är liten, finns det ändå utsatta grupper som hälsovården ofta inte vet hur de ska nå. Med sitt forskningsprojekt vill Anna Mia Ekström ändra på det.

I Sydafrika beräknades omkring **7,7 miljoner** personer leva med hiv år 2018

I åldersgruppen 15-49 var över **20% smittade**

38% av dem som lever med hiv i Sydafrika saknar behandling.

Källa UNAIDS

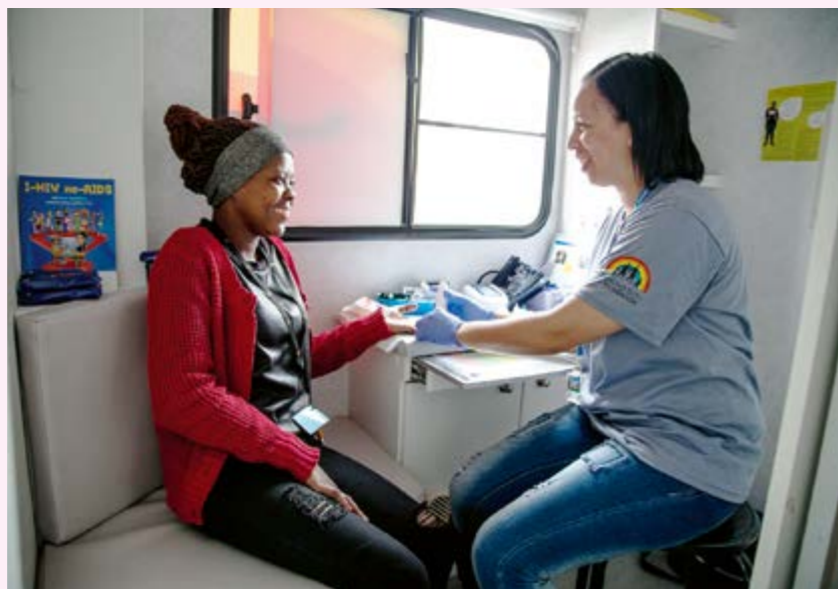

Foto: Desmond Tutu HIV Foundation

I de värst utsatta kåkstäderna i Kapstaden beräknas var fjärde till var femte ung man mellan 19 och 30 år bära på hiv. Bland unga kvinnor är förekomsten lite högre eftersom män ofta har yngre sex-partners. Många testar sig sent, ofta när de redan fått symtom på grund av immunbrist. Målet är att de som redan är hiv-positiva ska få veta det så tidigt som möjligt, så att de kan påbörja behandling med antiviral medicinering.

– Hiv-behandling skyddar också extremt bra mot smittoöverföring. Har man omätbart virus, vilket den stora majoriteten som får hiv-behandling har både i Sydafrika och i Sverige, så är risken att smitta någon annan person noll, även vid oskyddat sex, säger Anna Mia Ekström och fortsätter:

– Av de som får ett hiv-besked i Sverige är majoriteten så kallade "late-testers", vilket betyder att de redan har symtom på immunbrist, ibland har det gått så långt att de utvecklat aids.

Om killarna som testar sig är hiv-negativa blir de förhoppningsvis mer benägna att skydda sig framöver. Vissa ungdomar kan ha svårt att förhandla om att ha säkrare sex och utsätts ofta mer eller mindre frivilligt för riskabelt sex. De kan då erbjudas pre-expositionsprofylax, PreP, en variant av hiv-medicinering som förebygger hiv-infektion.

Men det är inte bara i Kapstaden som det kan vara svårt att få människor att gå och kolla sin hiv-status. Även i Sverige finns hinder som gör att många inte går och testar sig. Utgångspunkten för forskningsprojektet är att nå de grupper som har högst risk att inte få en tidig diagnos, både i Sverige och Sydafrika. I Kapstaden riktar sig projektet till alla män.

– Men i Sverige, där 75 till 85 procent av de nyupptäckta hiv-fallen är hos nyanlända migranter, som ofta fått sin hiv-infektion före ankomst till Sverige, är det framför allt dem vi riktar oss till, och majoriteten av de nyanlända senaste

åren har varit just unga män, säger Anna Mia Ekström.

Att ställa en tidig diagnos är A och O både för att effektivt förhindra smittspridning och för den egna hälsans skull.

– Därför vill vi medvetandegöra och sänka tröskeln för hiv-testning också i Sverige, säger hon. Att hiv-testa sig är gratis och man har rätt att vara anonym. Alla som någon gång haft oskyddat sex borde göra det som en naturlig del av ett hälsofrämjande liv, som att gå till tandläkaren då och då, säger hon.

För att undersöka och identifiera faktorer som hindrar män från att söka vård för sexuell och reproduktiv hälsa, inklusive hiv, bestämde sig forskarna för att **göra en enkätundersökning på Sfi-skolor i Stockholm, dit många nyanlända går för att läsa svenska.**

Foto: Thomas Henriksen / TT

Forskarna ställde dels allmänna frågor, som om man har haft sexualkunskap i hemlandet och attitydfrågor till exempel kring synen på homosexualitet. Men också rena kunskapsfrågor.

Så hur stort är stigmat kring hiv-infektion? Finns det en osäkerhet kring hur man går till väga för att göra ett hiv-test? Eller är det så att vissa är rädda för att det ska ligga dem till last i asylprocessen om det plötsligt står klart att de bär på hiv? Materialet måste analyseras färdigt innan forskarna kan svara.

Allra sist frågade forskarna hur Sfi-eleverna ville ha information om hiv och sexualkunskap, genom vilka kanaler? Det skulle kunna vara så att vissa grupper föredrar att informeras via sociala medier, andra via vänner och bekanta – eller skolan.

– Vi vill ta reda på hur vi gör detta mest effektivt i Sverige. Just nu är det inte användarvänligt för migranter att boka tid för ett hiv-test, till exempel på ungdomsmottagningen. Den tröskeln behöver bli lägre. Problemen med hiv är mycket större i Sydafrika, men vi kan ändå lära oss någonting av deras ungdomstillvända approach, säger Anna Mia Ekström.

I Kapstaden jobbade forskarna tillsammans med olika organisationer för att öka tillgängligheten

I Sverige lever drygt **8000** personer med hiv

De flesta som får en diagnos är personer som blivit smittade i ett annat land **Ungefär 400-500** nya fall rapporteras varje år

95 procent av alla som lever med hiv i Sverige är välbehandlade, vilket innebär att virusnivåerna är omätbara och risken att smitta vid samlag är obefintlig.

Källa www.hivdag.se och Folkhälsomyndigheten

till hiv-testning på olika kreativa sätt. Att gå till en hiv-klinik innebär ofta att man riskerar att bli sedd av grannar i väntrummet, vilket många är mycket rädda för eftersom det kan leda till stigma och utfrysning. Därför behövs ett "smörgåsbord" av olika sätt att få ungdomarna att ta hiv-test på, förklarar hon.

– Ett sätt som har testats i Sydafrika ett tag nu är att man beställer ett snabbtest på internet som levereras av ett motorcykelbud. Man tar testet hemma genom att skrapa sig på gommen med en särskild provtagningspinne, lägger

” Alla som någon gång haft oskyddat sex borde göra det [hiv-testa sig] som en naturlig del av ett hälsofrämjande liv, som att gå till tandläkaren då och då. Anna Mia Ekström

” Problemen med hiv är mycket större i Sydafrika, men vi kan ändå lära oss någonting av deras ungdomstillvända approach. Anna Mia Ekström

det i ett kuvert på brevlådan och blir uppringd med svaret.

Sjukvårdssystemets förmåga att erbjuda riktade tjänster för olika målgrupper behöver bli bättre både i Sverige och Sydafrika, anser hon. De två forskargrupperna i de bägge länderna planerar nu att fortsätta sitt samarbete. De har redan bestämt sig för att söka finansiering till ett nytt samarbetsprojekt, denna gång om könsrelaterat sexuellt våld.

– I Sydafrika är allt våld inklusive sexuellt våld väldigt närvarande. Våldet är ett stort problem i sig, men ökar också risken för hiv. Våldtäkter är vanliga där, men kan inte förklara den höga hiv-förekomsten.

Det är den stora maktobalansen mellan könen som ligger bakom, förklarar hon.

Problemet stavas machokultur.

– Ofta kan inte kvinnor bestämma vem de vill ha sex med – eller om de ska ha skyddat sex.

”Sugardaddys” (numera kallas de ofta ”sponsorer”) alltså äldre män med pengar som dejtar yngre, fattigare kvinnor, är vanligt förekommande.

– Det är tyvärr relativt accepterat att unga kvinnor ska utnyttja sin ungdomliga kropp för att få in lite pengar, kanske till studier eller hushållskassan.

Men de här männen har hög risk för hiv eftersom de dejtar många och är betydligt äldre, så detta ökar också

spridningen av hiv, säger Anna Mia Ekström.

■

ANNA MIA EKSTRÖM, klinisk professor i global infektionsepidemiologi med fokus på hiv vid Karolinska Institutet och Karolinska Universitetssjukhuset

i

VAD ÄR HIV?

Hiv är ett virus som smittar via kroppsvätskor och oftast överförs via oskyddat sex, men också via blod, orena injektionsnålar och bröstmjölk.

För de flesta tar det flera år, ibland över tio år, innan man får några symptom. Det beror på att immunsystemet försvagas för den som har en hiv-infektion och inte använder läkemedel.

Då är det vanligt med trötthet, nattliga svettningar, bältros, mjälleksem i ansiktet och svamp i munnen.

Aids är ett sjukdomstillstånd som inträffar när immunförsvaret är så försvagat av en hiv-infektion att du kan få andra så kallade opportunistiska sjukdomar.

EN PERSON MED VÄLBEHANDLAD HIV KAN INTE SMITTA

Något botemedel mot hiv finns ännu inte, även om mycket forskning pågår. Dagens antivirala mediciner, som har blivit mycket enklare att ta, gör dock

att virusnivåerna i kroppen blir så låga att de inte ens går att mäta, vilket kallas välinställd hiv-behandling. Oftast behövs bara

en tablett per dag med få eller inga biverkningar.

En person med välbehandlad hiv är smittfri och kan till exempel inte smitta andra vid oskyddat sex eller smitta sitt barn vid graviditet. Personer med välbehandlad hiv har i princip lika lång förväntad livslängd som alla andra.

Källa Anna Mia Ekström och 1177 Vårdguiden, Smittsamhet vid välbehandlad hiv, Folkhälsomyndigheten

FOTO Shutterstock

FOTO Shutterstock

LIV Relationer på OCH DÖD

2018 mördades 22 kvinnor och fyra män av sin dåvarande eller före detta partner. Våld i nära relationer är ett folkhälsoproblem. Brister i samverkan mellan socialtjänst och polis försvårar arbetet med att skydda offer och förebygga våldet. Nu leder forskaren Susanne Strand ett forskningsprogram för att förbättra samarbetet. TEXT Jennie Aquilonius

NÄSTAN

1/4

AV DEM SOM UTSATTES
FÖR DÖDLIGT VÅLD I
SVERIGE 2018 DÖDADES
AV EN PARTNER ELLER
FÖRE DETTA PARTNER

2/3

AV DE KVINNOR SOM
UTSATTES FÖR DÖDLIGT
VÅLD I SVERIGE 2018
DÖDADES AV EN PARTNER
ELLER FÖRE DETTA
PARTNER

Källa: Brottsförebyggande rådet (Brå) och Susanne Strand

Nästan en fjärdedel av dem som mördades i Sverige 2018 dödades av sin partner. Ofta har den utsatta varit i kontakt med socialtjänsten eller polisen före mordet, berättar Susanne Strand, docent i kriminologi vid Örebro universitet.

– Alldeles för många far illa och får inte den hjälp och det stöd de behöver. Ofta tar det för lång tid, säger hon.

Det är tydligt att de resurser som tillhandahålls i dag inte är tillräckliga. Tidigare forskning visar att så många som 42 procent av dem som utsatt sin partner för våld senare återfaller. Motsvarande siffra för stalkning, eller olaga förföljelse, är 60 procent. En del av problemet, tror Susanne Strand, är brister i samverkan mellan polis och socialtjänst.

Sedan slutet av 1990-talet har Susanne Strand och hennes kollegor studerat

polisens bedömningar av risken för att en person ska utsättas för våld av sin partner eller före detta partner. Riskbedömningarna har visat sig fungera bra. Men själva hanteringen av riskerna är ostrukturerad – både inom polisen och socialtjänsten.

– Personalen jobbar ofta i stuprör. Grundproblemet är att de inte förstår vilken av riskerna som kommit fram i riskbedömningen som de ska hantera i varje enskilt ärende.

Ett annat vanligt problem, fortsätter hon, är att personalen på en instans inte alltid har mandat att hantera riskerna på det sätt som de menar behövs. Polisen kan till exempel tycka att en person behöver ett skyddat boende, men det är socialtjänsten som betalar för det. Socialtjänsten kan i ett ärende anse att det behövs ett kontaktförbud, men då måste det finnas en polis-anmälan och ett beslut från åklagare.

Enligt Susanne Strand är många också rädda att bryta mot sekretessregler. Myndigheterna får inte dela allt de vet om en utsatt person eller en gärningsperson med varandra om inte personen själv har gett sitt samtycke till det. Det kan göra att socialtjänsten och polisen bedömer risken för våld olika högt i samma ärenden, utifrån den information de sitter på. På vissa

ställen vågar socialtjänsten och polisen inte ens träffas, på andra platser har de hittat lösningar, berättar hon. – Det är bra att de kommer till bordet och pratar, men mötena fungerar inte eftersom det inte finns någon struktur.

Nu leder Susanne Strand ett nystartat sexårigt forskningsprogram, **Risksam**, som går ut på att förbättra samverkan mellan socialtjänsten och polisen. Ett av de fyra delprojekten handlar om att ta fram en strukturerad modell för samverkansmöten. Socialtjänsten

och polisen har varit med i arbetet med att utveckla ett instrument för övergången mellan riskbedömningen och hur riskerna ska hanteras, samt en manual för hur instrumentet ska användas.

Metoden går ut på att strukturera arbetet genom tydliga punkter som ska göras i en viss ordning. Polisen och socialtjänsten använder i dag olika metoder för riskbedömning, utifrån sina olika professioner. Steg ett blir då att personalen plockar ut de viktigaste riskfaktorerna ur respektive bedömning och skapar en gemensam lägesbild över hur sannolikt det är att personen utsätts för våld inom det närmaste året och hur allvarligt våldet kan tänkas bli. Tillsammans ska de gradera risken på en femgradig skala. Här kommer också frågan om sekretess in.

– Vi vill hitta sätt att hantera ärendena på ett rättssäkert sätt utan att personalen behöver bryta sekretessen. Du kan förmedla din bedömning av en riskfaktor utan att gå in på specifika detaljer. Vi kommer att skriva tydligt i manualen hur den frågan ska hanteras, vad som kan sägas och inte.

Det sista steget handlar om att bestämma och skriva ned vad som ska ske härnäst och vem som ska göra vad, så att inget faller mellan stolarna. Metoden ska också minska stressen genom att personalen får stöd i att prioritera ärenden.

Just nu testas Risksam-modellen i ett pilotprojekt där personal inom socialtjänsten testar bedömningsinstrumentet och manualen på fiktiva fall. De återkopplar till forskarna som finslipar metoden inför att den ska användas i skarpt läge. Nästa steg blir att

SUSANNE STRAND,
docent i kriminologi
vid Örebro universitet

EWA AHLÉN, gruppleddare
på Centrum mot våld i nära
relation vid Socialförvaltningen i Örebro

socialtjänsten samverkar med polisen kring de fiktiva ärendena. Ewa Ahlén är gruppleddare på Centrum mot våld i nära relation vid Socialförvaltningen i Örebro, en av verksamheterna som fått möjlighet att testa modellen.

- Modellen är mer omfattande än de hot- och riskbedömningar vi vanligtvis gör. Med hjälp av instrumentet skriver vi ned vad som kan göras, vad som borde göras och vem som ska göra vad. I dag kan det bli mycket oklarheter kring vem som gör vad. I värsta fall leder det till att människor inte får det stöd och

det skydd de behöver eller att det tar för lång tid. För många gäller det liv och död, säger hon.

Men förutsättningarna i arbetet handlar också om resurser och organisation, förklarar Ewa Ahlén. Många kommuner har en tuff ekonomi och skär ned på stödet till personer som utsätts för våld i sin relation. Just nu är det till exempel lång kö för att få psykosocialt stöd för våldsutsatta i Örebro.

- Vi har kvinnor som har fått vänta i ett halvår, säger Ewa Ahlén.

Maria Agge är handläggare på Polisens nationella operativa avdelning och jobbar bland annat med myndighetens brottsofferarbete. Polisen arbetar just nu med en särskild nationell satsning för särskilt utsatta brottsoffer, där våld i nära relation ingår. 350 nya personer ska anställas.

- Satsningen handlar om att lyfta de här frågorna. Det är ett prioriterat område och nu får vi också möjlighet att anställa fler människor, säger hon.

Maria Agge upplever att samverkan mellan polisen och socialtjänsten har blivit bättre de senaste åren. Men situationen skiljer sig från kommun till kommun, och ibland är arbetet personbundet. Någon på socialtjänsten har till exempel bra kontakt med en särskild person på polisen. Det är sårbart eftersom personen kan vara på semester, upptagen eller byta jobb.

- Våra förhoppningar på det här projektet är att forskarna kan hitta en metod som kan spridas över landet, så att man inte behöver förlita sig på enskilda personer. Jag hoppas också att projektet kan hjälpa oss med

rutiner för att strukturerat och rättssäkert kunna utbyta information mellan myndigheterna kring de individer som behöver stöd och skydd, säger Maria Agge.

För att se om modellen fungerar ska forskarna följa upp om personer blir utsatta för våld igen, efter att åtgärder satts in. De ska också djupintervjua utsatta kvinnor med barn om deras livskvalitet. Tidigare studier visar att livskvaliteten sjunker hos en del som lämnar en relation eftersom det är svårt att bo på skyddade boenden och leva under sekretess.

i

FORSKNINGSPROGRAMMET RISKSAM

Risksam är ett sexårigt forskningsprogram vid Örebro universitet som finansieras genom Fortes nationella program för tillämpad välfärdsforskning. Målsättningen är att förebygga stalkning och våld i nära relationer.

Programmet innehåller fyra delstudier:

- ta fram riskhanteringsmodellen Risksam
- förbättra samverkan mellan socialtjänst och polis
- studera livskvaliteten hos utsatta kvinnor och deras tonårsbarn
- utveckla teorier kring våld i nära relationer och stalkning

- De känner att det inte är värt det, att de inte har något liv längre.

Polis och socialtjänst måste förstå att för att de ska kunna hantera ett ärende på bästa sätt måste de också ta hänsyn till den utsattas livskvalitet, säger Susanne Strand.

Förutsättningarna att få stöd och hjälp ser också olika ut beroende på var du bor. I glesbygden och på landsbygden finns långa avstånd och mindre tillgång till socialtjänst, sjukvård, polis och andra myndigheter. Det påverkar möjligheterna att hantera riskerna för våld och stalkning.

I Stockholm, förklarar Susanne Strand, kan du gömma en kvinna någon kilometer bort och hon kan behålla sitt jobb eller fortsätta studera. Bor hon i glesbygden i Norrlands inland måste kvinnan ut till kusten och byta liv, eftersom orterna i närheten är så små att det inte går att gömma någon där.

- Vi vill kartlägga hur polis och socialtjänst jobbar med frågan i glesbygd, landsbygd och storstad och vilka utmaningar de möter. Vi ska bland annat titta på om riskhanteringen är dyrare i glesbygd och landsbygd, och hur de i så fall hanterar det.

En sista delstudie handlar om att utveckla teorier. Susanne Strand förklarar att det finns olika teorier om våld i nära relation, som varför en utsatt person inte lämnar, varför en förövare slår och vad man ska göra åt problemet.

- Om jag ska hårdra det så består den ena ytterkanten av föreställningen att alla män slår, att det handlar om samhällsstrukturer med patriarkatet som

den stora förklaringsmodellen. På den andra ytterkanten är allt upp till individen. Det finns teorier om hur de här olika sakerna samverkar, men allt har inte stöd i forskning. **Vi vill kunna visa med empiri vilken betydelse olika faktorer kan ha** för enskilda individer i olika ärenden. Hon berättar att Sverige ligger långt fram internationellt sett, framför allt när det gäller hur polisen hanterar den här typen av ärenden.

Men fokus i riskhantering ligger i dag mycket på att skydda den utsatta. Susanne Strand vill lägga över ansvaret på förövarna.

- Vi hoppas kunna visa att samhället måste göra mer, det måste till fler behandlingsalternativ för män som antingen själva vill förändra sitt beteende eller som har blivit dömda, säger hon. ■

VÅLD I NÄRA RELATION

Källa: Brottsförebyggande rådet (Brå) och Susanne Strand

Ungefär
16 000
misshandelsbrott
där gärningspersonen var
i nära relation med offret
anmälde under 2018.

Det är nästan en femtedel av alla misshandelsbrott som anmälde under året. Mörkertalet är dock stort. I en kartläggning från Brå 2014 uppgav endast 3,9 procent av dem som utsatts för brott i en nära relation att de hade anmält händelsen till polisen.

En studie som Brottsförebyggande rådet (Brå) publicerade 2006 visade att
9% av Sveriges befolkning
har någon gång utsatts för
stalkning

Stalkning, eller olaga förföljelse, innebär att någon upprepade gånger utsätter en person för brott. Det kan vara bland annat ofredande, olaga hot, hemfridsbrott eller misshandel.

Två tredjedelar
av de utsatta var
bekanta med
gärningspersonen

I en fjärdedel av fallen
var gärningspersonen
en partner eller före
detta partner

HBTQ

Kring samkönade relationer och transpersoner finns det inte mycket forskning.

Den forskning som finns visar att det är samma mekanismer som ligger bakom våldet som när det gäller heterosexuella cis-personer*.

Däremot upptäcker samhället de utsatta i lägre utsträckning.

* Att vara cis-person är att identifiera sig med det kön som man tilldelades vid födseln.

Ungefär
85-90%
av de grova våldsbrotten
i nära relation begås av
män mot kvinnor

Av de kvinnor som utsattes för dödligt våld under 2018 hade två tredjedelar en dåvarande eller tidigare parrelation med sin förövare.

33 KVINNOR UTSATTES FÖR DÖDLIGT VÅLD

22 (67%)

av dessa utsattes för dödligt våld av partner eller före detta partner

När män utsätts för dödligt våld är förövaren sällan en partner. Under 2018 motsvarade det fem procent av fallen om dödligt våld mot män.

75 MÄN UTSATTES FÖR DÖDLIGT VÅLD

4 (5%)

av dessa utsattes för dödligt våld av partner eller före detta partner

När det gäller mindre allvarligt våld är det ungefär hälften män och hälften kvinnor som både utsätts för och utövar våld.

Hög musik i lurar kan skada

UNNGAS HÖRSEL

TEXT Nicole Kling

Var fjärde ungdom lyssnar på så hög musik i sina hörlurar att det riskerar att leda till tinnitus och hörselnedsättning. En grupp forskare undersöker nu hur riskerna ser ut och vilka grupper som lyssnar på ett farligt sätt. Förhoppningen är att kunna ta fram riktlinjer som bidrar till att förebygga hörselskador.

Från drömsk indie-folk till politisk punkrock. Oavsett preferens har musiken för många en unik förmåga att förstärka våra känslor, ge tröst vid motgångar och skapa en känsla av identitet. Men det kan vara värt att tänka efter innan vi spelar favoritlåten på högsta volym. Hög ljudvolym och lång exponeringstid kan nämligen innebära konsekvenser, som tinnitus, hörselnedsättning och ökad ljudkänslighet.

Cirka nio av tio femtonåringar uppger att de ofta lyssnar på musik i hörlurar, och av dessa lyssnar mellan 16 och 27 procent på volymer som uppskattas överskrida ljudsäkerhetsnivån på 85 decibel. Utöver ljudstyrkan spelar exponeringstiden roll – ju högre volym desto kortare tid kan man lyssna utan att hörseln tar skada.

I dagsläget finns inga gränsvärden för fritidsbuller, och kunskapen om vad som är ett riskfyllt musiklyssningsbeteende baseras framför allt på tvärsnittsstudier.

I en ny studie ska de långsiktiga effekterna av exponering för starka ljud undersökas hos 460 barn i åldrarna 10 till 15 år.

Studien är tredelad: den första delen består av enkäter och kartläggning av barnens musiklyssningsvanor, den andra omfattar intervjuer i fokusgrupper och den tredje innehåller uppföljning av barnens hörselfunktion.

– Vi har satt vårt kriterium för vad som är en riskfylld lyssningsvana utifrån riktlinjer för arbetsplatsbuller, där 85 decibel under 40 timmar i veckan utgör en gräns för vad som anses vara

potentiellt skadligt. I tidigare studier har vi sett att det finns en grupp ungdomar som lyssnar dels väldigt mycket, dels väldigt starkt, och det är den här gruppen som vi menar har ett riskfyllt lyssnande, säger Stephen Widen, lektor i hörselvetenskap vid Örebro universitet. Han förtydligar:

– Denna grupp lyssnar på hög volym under flera timmar varje dag. Vissa lyssnar i miljöer där det finns bakgrundsbuller som gör att de skruvar upp volymen ytterligare, och vissa lyssnar till och med medan de sover. Det är den sammantagna bilden av lyssningsvanorna som avgör om de är farliga, och denna grupp är förstås extra viktig att följa upp i studien.

Av den anledningen kommer de cirka 30 barn som ska intervjuas i fokusgrupper att väljas ur denna högriskkategori. Stephen Widen har i flera av sina tidigare studier kunnat se kopplingar mellan risktagarbeteenden och faktorer som socioekonomisk status och kön. Barn till högutbildade föräldrar tenderar att vara mer negativt inställda till stark musik och buller (det motsatta gäller för barn till lågutbildade föräldrar), och de generella resonemangen mellan könen skiljer sig åt – unga tjejer tenderar att vara mer rädda om sig än unga killar som oftare uppvisar en vilja att visa att man "härdar ut".

– Om dessa resultat står sig tror jag att vi kommer att se detta mönster även i den här studien. Vi kommer bland annat att koppla de individuella attityderna till gruppens normer och värderingar kring olika beteenden och undersöka hur upplevd ohälsa påverkar riskmedvetenheten. Personligen tycker jag att det är spännande att förstå varför lyssningsvanorna ser ut som de gör och vad barnen upplever

STEPHEN WIDEN,
lektor i hörselvetenskap
vid Örebro universitet

som positivt med att lyssna starkt. Hörseln används till väldigt mycket, och användningen av hörlurar handlar inte bara om att lyssna på musik, utan också om dataspel, att prata med kompisar och lyssna på poddar, säger Stephen Widen.

Stephen Widen menar att det faktum att det i dag inte finns några gränsvärden för fritidsbuller i kombination med att barn och unga tidigt i livet utsätts för mycket och höga ljudvolymmer kräver evidensbaserad kunskap.

– Om man kan få grepp om vad som faktiskt utgör ett riskfyllt lyssningsbeteende kan vi utveckla riktlinjer så att det finns något att förhålla sig till och på så sätt förebygga att bullerskador uppstår.

– Vi är medvetna om att effekterna på hörseln nog inte syns efter en så kort tid som bara två år, men vi tror att vi kan få en bra bild av lyssningsvanorna och det möjliggör för oss att följa upp resultaten längre fram. Vi hoppas att det här är en start på någonting större. ■

UNGAS MUSIKLYSSNINGSVANOR

Källa Beatrice Emmerik, Örebro universitet

Forskning visar att barn börjar lyssna på musik genom hörlurar i ung ålder.

NIOÅRINGAR SOM
LYSSNAR OFTA

28%

15-ÅRINGAR SOM
LYSSNAR OFTA

88%

Kriteriet för en bullerskada är att ha **20 decibels hörselnedsättning** på de högre frekvenserna (sex till åtta kilohertz).

16-27%

av 15-åringar lyssnar på volymer som uppskattas överskrida ljudsäkerhetsnivån om 85 decibel.

i

OM FORSKNINGSPROJEKTET

Syftet med det planerade projektet är att genom en longitudinell ansats undersöka hur långvarig exponering för musiklyssnande påverkar hörselfunktionen bland cirka 460 barn och ungdomar i åldrarna 10-15 år.

Data om lyssningsvanor samlas in, liksom uppmätta ljudnivåer från

deltagarnas egna hörlurar och musikspelare, vilket sätts i relation till kliniska mätningar av hörselfunktion.

För att ytterligare få kunskap om varför ungdomar lyssnar på riskfyllda ljudnivåer kommer intervjuer i fokusgrupper med 30 av ungdomarna att genomföras.

Studien pågår mellan januari 2020 och december 2022, men genom att skapa en databas gör projektet det möjligt att göra senare uppföljningar för att undersöka mer långsiktiga effekter.

ELDUPPHÖR

Vad kan stoppa gängvåldet i Malmö?

TEXT Johan Frisk

I Malmö samarbetar myndigheter och civilsamhälle för att sätta press på kriminella grupper. Målet är att minska det grova och dödliga våldet. Men fungerar det? Socialantropologen Anna Hedlund leder ett forskningsprojekt som ska öka kunskapen om våldspreventiva insatser i Malmö och deras faktiska effekter och konsekvenser.

”
 VI VILL INTE ATT DU SKA DÖDA.
 VI VILL INTE ATT DU SKA DÖ.
 VI KOMMER ATT GÖRA ALLT
 FÖR ATT STOPPA DET.

Budskap från projektet "Sluta skjut"

Klockan var fyra på eftermiddagen den 11 augusti 2019 när en blå Dodge körde förbi en grillfest i en park. Någon i bilen öppnade eld och en av kulorna träffade en 8-årig flicka. Hon fördes till sjukhus där hon fick vård och överlevde. Dagen innan hade en 16-årig pojke skjutits till döds när han satt i en bil.

Barnen var två av de 48 personer som den här helgen blev skjutna i Chicago, USA. Fem av dem dog. Helgen innan hade 49 personer skjutits, varav sju dog.

I Malmö, som länge har dragits med öknamnet Sveriges Chicago, inträffade samma månad en skjutning som väckte stor uppmärksamhet. En 30-årig kvinna med ett spädbarn i famnen sköts till döds på Sergels väg i Ribersborg. Hon blev därmed det tredje dödsoffret i de drygt 20 skjutningar som fram till dess hade drabbat Malmö under 2019.

Mordet på den 30-åriga kvinnan fick en malmö-kvinna att starta "Mammaupproret", en organisation som genom demonstrationer och andra medel vill påverka makthavarna.

Att civilsamhället reagerar och engagerar sig är viktigt för att samhället ska klara av att minska antalet skjutningar. Det kan handla om medborgare som protesterar, men också om kyrkor, moskéer, idrottsföreningar och andra organisationer.

Det menar Anna Hedlund, forskare i socialantropologi vid Lunds universitet. Hon är mitt inne i forskningsprojektet *Eldupphör Malmö*, där hon granskar de metoder som används för att minska skjutvapenvåldet.

Förutom att studera våldspreventivt arbete i Malmö ska Anna Hedlund också titta på städer i USA, Sydafrika och El Salvador eller Mexiko.

– I USA har det varit ett större deltagande från civilsamhället än i Sverige. Människor i vissa områden har gått ut gemensamt med budskapet att vi inte tolererar det här, säger hon.

I Sverige har engagemanget varit svalare.

– Här håller man sig mer på avstånd och menar att myndigheterna ska ta hand om det, säger Anna Hedlund.

Antal skjutningar och döda i region Syd

SKJUTNINGAR
81 71
2018 2019

DÖDA
14 11
2018 2019

Källa: Polisen

FOTO Hussain El-alami / Sverigeskan / TT

Januari 2020. Operation Rimfrost ger en hög polisär närvaro i Malmö.

Förekomsten av skjutvapenvåld i Sverige har förändrats under de senaste åren. En rapport som Brottsförebyggande rådet (Brå) publicerade 2019 beskriver att en allt högre andel av det dödliga skjutvapenvåldet kan länkas till konflikter i kriminella miljöer, samtidigt som andra typer av dödligt skjutvapenvåld minskar. Framför allt har skjutningarna ökat bland unga män i åldrarna 15 till 29 år.

Vad utvecklingen beror på är inte helt klarlagt, men det är tydligt att insatser som syftar till att minska antalet skjutningar bör riktas dit problemet är som störst: de kriminella grupperna.

Under 80- och 90-talen såg USA en liknande utveckling av vapenvåldet. Morden bland ungdomar ökade dramatiskt. För att få ungdomarna att sluta skjuta utvecklade polisen i Boston en metod som senare skulle komma att kallas GVRS, Group Violence Reduction Strategy. I korthet går det ut på att sätta press på de grupper vars medlemmar är inblandade i skjutningar. Utvalda medlemmar kallas till så kallade call-ins, informationsmöten, där de får veta att samhället kommer att agera kraftfullt om de fortsätter.

Enligt National Institute of Justice, en organisation knuten till det amerikanska justitiedepartementet som utvärderar de metoder som används för att minska brottsligheten, har GVRS inte haft någon långsiktig effekt på skjutningarna i Chicago. Däremot såg forskarna att de kriminella, som metoden fokuserade på, fick en längre "time to failure". Det tog alltså längre tid innan de var inblandade i en ny skottlossning.

Andra städer i USA, som har använt metoden, har uppnått bättre resultat. Också städer i andra länder har försökt få bukt med skjutvapenvåldet med den här eller andra metoder.

– Det har blivit vanligare att man tar till olika metoder för att jobba med ett specifikt problem, men sedan finns det alltid problem med hur de ska översättas i olika kontexter och hur implementeringen ser ut. Gångkrig ser annorlunda ut i Kapstaden än i El Salvador, säger Anna Hedlund.

För två år sedan började Malmö använda en variant av metoden GVRS, nu förkortad till GVI, gruppvålds-

ANNA HEDLUND, socialantropolog vid Lunds universitet

FOTO Jacob Zubergerman

”
VI HAR SAMARBETE MED SPORT-
FÖRENINGAR OCH ORGANISATIONER
SOM BEDRIVER MENTORSKAP OCH
HJÄLPER TILL MED JOBB.

ANNA KOSZTOVICS, socialpedagog i Malmö och
biträdande projektledare för "Sluta skjut"

intervention. Projektet kallas "Sluta skjut" och är ett samarbete mellan polisen, kommunen, kriminalvården och representanter för civilsamhället. Det delfinansieras av EU:s fond för inre säkerhet. Under ett år har Anna Hedlund intervjuat olika aktörer i Malmö och Göteborg.

– Jag har träffat aktörer på fältet som jobbar med brottsförebyggande arbete, som polisen och andra myndigheter och lokala aktörer som nattvandrare.

Än så länge är det för tidigt för att dra några säkra slutsatser.

– Det viktigaste är att det inte finns en metod som fungerar överallt. Det finns ingen manual utan det beror på vilken stad man tittar på och vilka problem som finns just där.

Målet med GVI är att påverka gruppdynamiken hos de som lever ett kriminellt liv. Precis som i USA kallar man in medlemmar i kriminella grupper till call-ins.

– Det blir en mer riktad och direkt kommunikation till de här individerna, säger Anna Hedlund.

Anna Kosztovics från socialtjänsten i Malmö är biträdande projektledare för "Sluta skjut". Innan projektet

startade hade hon i åtta år arbetat med avhoppare och människor som är hotade av kriminella grupper.

– Varje person som kallas till ett call-in har en frivårdsinspektör med sig och börjar med att gå in i ett rum där en sjuksköterska och en läkare berättar om ett fiktivt fall med en patient som blivit skjuten, säger Anna Kosztovics.

Därefter får de som kallats lyssna när personer från polis, åklagare, socialtjänsten, politiken och civilsamhället ger sin syn på våldet och berättar vad de kan göra för att stoppa det. Budskapet kan sammanfattas i tre rader:

Vi vill inte att du ska döda.

Vi vill inte att du ska dö.

Vi kommer att göra allt för att stoppa det.

I budskapet finns ett tydligt uttalande om konsekvenser: den grupp som först begår ett våldsbrott kommer att få allt fokus på sig. Det kan handla om att polisen genomför fler kontroller, att Skatteverket kontrollerar företag som personer i gruppen äger och att Kronofogden driver in skulder och gör utmätningar.

Men de får också veta att de kan få hjälp att lämna det kriminella livet.

– I de sociala insatserna ingår också ett erbjudande om att få hjälp från civilsamhället. Vi har samarbete med sportföreningar och organisationer som bedriver mentorskap och hjälper till med jobb. De är också med som publik på call-ins. Budskapet kan också levereras genom vad som kallas custom notification, ett hembesök.

– Vid andra och tredje mötet berättar vi vad som har hänt sedan sist, att polisen har satt fokus på en grupp och hur många som har blivit frihetsberövade och fått utmätning, säger Anna Kosztovics.

Nästan alla som har blivit kallade har kommit. De är inte utvalda för att de är ledare eller mer våldsamma än andra, utan för att de kan sprida budskapet i sin grupp.

Vad säger de som blivit inkallade till er?

– Att det är bra att vi gör någonting, för det mesta. De tycker att det är bra att det görs någonting åt våldet, men säger ibland att de inte tycker att det är de som borde kallas till ett call-in, säger Anna Kosztovics.

Metodens strategi är att utnyttja grupptrycket, att förvandla det från en negativ kraft till en positiv – att man hört budskapet och vet att sanktioner drabbar hela gruppen om någon begår en allvarlig våldshandling. Men om det är något som präglar dagens kriminella grupper så är det att de förändras hela tiden. Medlemmar rör sig in och ut. Vänner blir fiender.

– Polisen har möten varje vecka om den senaste tidens våldsamma händelser och de håller reda på vilka som ingår i de olika grupperna, säger Anna Kosztovics.

Som pilotprojekt avslutades "Sluta skjut" i januari, men satsningen

i

VAD ÄR SLUTA SKJUT?

Sluta skjut är ett samarbete mellan polisen, Malmö stad, Kriminalvården och civilsamhället som ska göra det svårare att vara delaktig i skjutningar och lättare att få rätt stöd för den som vill bort från ett våldsamt liv.

Projektet bygger på en amerikansk metod, GVI (gruppvåldsintervention), som syftar till att minska skjutningar och grovt våld bland kriminella grupperingar. I flera våldsutsatta städer i USA har metoden haft goda resultat.

TIDIGARE RESULTAT AV GVI:

63%
FÄRRE MORD
bland ungdomar i Boston

42%
FÄRRE DÖDLIGA
skjutningar i Stockton

41%
SÄNKNING
av gruppinvolverade mord i Cincinnati

Källa Malmö Stad

ska fortsätta i åtminstone ett år till i väntan på den utvärdering som Brottsförebyggande rådet (Brå) har anlitat ett universitet att göra. Måttet som kommer att användas i effektutvärderingen är antalet grova våldsbrott som sprängningar och skjutningar.

Polisens statistik över skjutningar visar på en liten minskning i region Syd, men det är oklart vilken roll "Sluta skjut" har spelat i minskningen.

I det stora hela verkar situationen i Malmö ha blivit värre. I november förra året blev läget så allvarligt att polisen startade Operation Rimfrost, en så kallad nationell särskild händelse som

ger den lokala polisen möjlighet att kalla på förstärkningar.

När polisen nu har ökat sin närvaro på gatorna har de upptäckt en kraftig ökning av antalet unga personer som är inblandade i narkotikahandeln i Malmö.

I slutet av januari kallade polisen till en pressträff där de berättade att de kommer att öka sin närvaro än mer i vissa områden i Malmö. Syftet är att ytterligare öka trycket mot de kriminella nätverk som ägnar sig åt narkotikahandel.

Kort därefter genomfördes Operation Hagelstorm, där 200 poliser, kronofogdar och tulltjänstemän finkammade utvalda bostadsområden efter vapen, narkotika och efterlysta personer.

Anna Hedlunds forskningsprojekt kommer att pågå till och med 2022. Nästa steg i projektet är att göra intervjuer med personer som befinner sig i den kriminella miljön. Förhoppningen är att få mer kunskap om vilka åtgärder som faktiskt fungerar. ■

Foto Sandinnet

Krävs mer än ny teknik för att

RÄDDA VÄRLDEN

TEXT Ebba Arnborg

Världens länder har lovat att avskaffa extrem fattigdom, minska ojämlikheter och lösa klimatkrisen - redan till år 2030. För att vi ska lyckas krävs mer än biståndsarbete och tekniska innovationer, menar forskningsrådet Forte. Vi behöver också jämlika samhällen och trygga medborgare som vill och vågar bidra till förändringen.

Inkomstklyftorna växer, den psykiska ohälsan ökar, vi går mot en befolkningsstruktur med allt fler äldre och planeten blir bara varmare och varmare. Under 2020 har världen dessutom överrumplats av en viruspandemi som avslöjat brister i våra sjukvårdssystem och välfärdssamhällen.

Redan 2015 antog FN de globala hållbarhetsmålen i Agenda 2030, tillsammans med världens ledare i 197 länder. Den gemensamma målsättningen är att vi om bara tio år ska ha avskaffat extrem fattigdom, minskat ojämlikheter och orättvisor, främjat fred och rättvisa och löst klimatkrisen. Är det möjligt?

Ja, men vi måste göra rätt prioriteringar. Det menar Forte, Forskningsrådet för hälsa, arbetsliv och välfärd, som varje år förmedlar över 650 miljoner kronor till forskning inom hälsa, arbetsliv och välfärd. Att uppnå målen kräver både ekonomiska och miljömässiga investeringar. Men genomförandet är också beroende av sociala aspekter, något som ofta glöms bort i hållbarhetsdebatten.

- **Frågor kring miljö, ekonomi och sociala frågor hänger alla ihop**, säger Olle Lundberg, professor i Health Equity Studies och huvudsekreterare på Forte.

Klimatet hänger exempelvis ihop med makroekonomin, och ekonomin med människors livsförhållanden. Gör man något med det ena, påverkas det andra. Tidigare handlingsplaner har separerat dessa områden, men eftersom allt är sammankopplat behöver vi en agenda som inkluderar alla dimensioner. Det är poängen med Agenda 2030, men ändå tappas

FRÅGOR KRING MILJÖ, EKONOMI OCH SOCIALA FRÅGOR HÄNGER ALLA IHOP

OLLE LUNDBERG, professor i Health Equity Studies och huvudsekreterare Forte

ofta de sociala frågorna bort i hållbarhetsarbetet.

Vi behöver sätta strålkastaren på social hållbarhet i såväl samhällsdebatt och politik som på forskning och innovation. Det är en förutsättning för att nå framgång inom även andra aspekter av hållbarhet, enligt Forte. I oktober lämnade de in ett underlag med rekommendationer till regeringens kommande forskningsproposition, där de betonar behovet av forskning kring sociala aspekter av hållbarhet.

- Ibland har vi tekniska lösningar på plats, vi har kunskap, men den används inte på grund av sådant som har att göra med hur samhällen och människor fungerar. Forskning som kan bidra till ökad kunskap om den sociala dimensionen kan därför också bidra till att vi bättre kan hantera utmaningar kopplade till ekonomi och klimat, säger Inger Jonsson, senior rådgivare på Forte.

För, trots ökade insikter om att vi behöver förändra vårt samhälle så går utvecklingen långsamt. Svaret på varför bottnar i just social hållbarhet. Alla behöver inse nyttan, och då gäller det att klyftor inte förstärks.

- För att uppnå de globala hållbarhetsmålen krävs en genomgripande samhällsomställning. Den kommer att kosta, men den är nödvändig och vi kommer därför också att vinna på den. För att den ska gå att genomföra krävs att det finns en tillit hos befolkningen att kostnaden inte drabbar vissa mer än andra. Vinsterna ska också vara jämnt fördelade och komma alla till del. Det är först då människor blir engagerade att ta ansvar, säger Inger Jonsson.

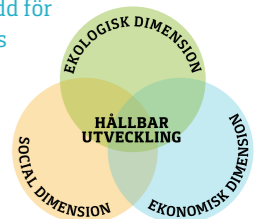
VAD ÄR AGENDA 2030?

Agenda 2030 är ett ramverk för hållbar utveckling som antogs av FN:s medlemsländer 2015.

Agendan omfattar 17 övergripande mål och 169 delmål som ska uppnås innan 2030.

Syftet är att utrota fattigdom och hunger, förverkliga de mänskliga rättigheterna för alla, uppnå jämställdhet och egenmakt för alla kvinnor och flickor samt säkerställa ett varaktigt skydd för planeten och dess naturresurser.

Globala målen är integrerade och odelbara och balanserar **de tre dimensionerna av hållbar utveckling**: den ekonomiska, den sociala och den miljömässiga.

Joakim Palme, professor i statsvetenskap och ordförande i Fortes styrelse, lyfter också vikten av social hållbarhet. Att alla människor har rimligt lika villkor och handlingsutrymmen, liksom möjligheter till inflytande, verkar krävas för att lyckas med omställningen. Annars finns enligt honom stora politiska risker.

– De gula västarnas reaktioner i Frankrike kan ses som ett uttryck för att om man inte förmår att kombinera angelägna reformer med socialt hållbara villkor för medborgare, ja, då får man en politiskt ohållbar situation, säger han.

Social hållbarhet handlar om att skapa möjlighet till försörjning, god hälsa och delaktighet för alla samt att förhindra systematiska skillnader. Inte bara i dag utan också i framtiden. Där är Fortes ansvarsområden hälsa, arbetsliv och välfärd, centrala.

– Välfärd handlar ytterst om enskilda människors resurser att styra sina egna liv, om ekonomi, hälsa, utbildning och villkor på arbetsmarknaden. Alla de dimensionerna behöver man se till att man får en gynnsam utveckling för i dag, på ett sätt som gör att man inte förstör för framtida generationer, säger Joakim Palme.

Svensk forskning kan hjälpa till att reformera samhället i en mer hållbar riktning och bidra till att vi uppnår målen i Agenda 2030.

”

VÄLFÄRD HANDLAR YTTERST OM ENSKILDA MÄNNISKORS RESURSER ATT STYRA SINA EGNA LIV

JOAKIM PALME, professor i statsvetenskap

Det är både Inger Jonsson och Joakim Palme övertygade om.

Särskilt angeläget är det att forska på hur man kan minska ojämlikheter i samhället, den psykiska ohälsan samt såväl segregation som diskriminering i arbetslivet, skriver Forte i sitt underlag till forskningspropositionen. Forskningsrådet lyfter även vikten av att säkerställa ett hälsosamt åldrande samt att titta på olika aspekter av hälso- och

sjukvård, skola och omsorg, socialförsäkringssystem och socialtjänst. – Våra hälso- och välfärdssystem ska kunna fungera uthålligt. Det

finns många exempel i den dagspolitiska debatten som sätter frågetecken kring om sjukvården verkligen levererar det den borde och kan göra, säger Joakim Palme.

Även så kallad implementeringsforskning lyfts av Forte. Det handlar om att säkerställa att det är den

bästa tillgängliga kunskapen som används ute i olika verksamheter.

– Det finns massor av kunskap om vad som är framgångsfaktorer och hur man kan minska riskfaktorer för en hållbar utveckling. Vi behöver systematiskt studera hur vi verkligen kan tillämpa den. Det är viktigt att man faktiskt nyttiggör de kunskaper som finns, säger han. ■

OLLE LUNDBERG, professor i Health Equity Studies och huvudsekreterare på Forte

INGER JONSSON, senior rådgivare på Forte

JOAKIM PALME, professor i statsvetenskap och ordförande i Fortes styrelse

Fortes underlag till den kommande forskningspropositionen lämnades in till regeringen i oktober 2019. Då var det nya coronaviruset ännu okänt. Sedan dess har världen drabbats av en pandemi

med svåra konsekvenser för Sverige och världen, vilket kan påverka behov och prioriteringar gällande forskning och innovation framöver.

Under 2020 arbetar Forte med att se över sitt underlag

och analysera forskningsbehoven på nytt.

Forte ser dock att spridningen av det nya coronaviruset har gjort betydelsen av socialt hållbara samhällen ännu tydligare.

För att kunna möta dagens och framtidens kriser och utmaningar krävs motståndskraftiga och anpassningsbara samhällen med hög tillit mellan människor och till myndigheter.

DEN 23 MARS 2021 ÄR DET DAGS FÖR FORTE TALKS!

En heldagskonferens fylld av inspiration, kunskapsutbyte och dialog.

Forte Talks arrangeras för fjärde gången av Forte och är en mötesplats för forskare, beslutsfattare, praktiker, brukare och övriga aktörer som på olika sätt arbetar med eller är intresserade av människors hälsa, arbetsliv och välfärd.

Under dagen får du ta del av presentationer av svenska och internationella framstående forskare, paneldiskussioner, seminarier, vetenskapliga samtal och utställningar. Så boka in datumet i din kalender redan nu!

Mer information om hur du anmäler dig och program kommer under hösten 2020, så håll utkik på forte.se eller följ oss i sociala medier för att hålla dig uppdaterad.

Från Forte Talks 2019

FOTO: ANETTE ANDERSSON

FOTO: FANSELI / Pexels

Sämre gemenskap på jobbet med ASOCIALA MEDIER?

TEXT: Andreas Nilsson

Telefonen är ett självklart arbetsverktyg för många. Men att vi lätt ägnar den mer uppmärksamhet än våra kollegor verkar påverka samvaron på jobbet. Sara Thomée ska kartlägga om det här mobilbeteendet, som kallas *phubbing*, är ett problem och har samband med sociala arbetsmiljöfaktorer.

Antagligen har det någon gång hänt att du suttit med några arbetskamrater och tagit upp telefonen för att svara på ett meddelande. Plötsligt har du fastnat med näsan i mobilen och glömt omgivningen. Kanske har du också varit med om att du kommit till fikarummet och mött dina kollegor som är så upptagna av sina telefoner att de inte alls lägger märke till dig. Sara Thomée, som är forskare vid psykologiska institutionen vid Göteborgs universitet, ska under tre år undersöka hur vårt mobilbeteende påverkar den sociala samvaron på jobbet.

- Det är egentligen en spaning, att något har förändrats på arbetsplatser.

Kollegor är upptagna med sina telefoner istället för att prata med varandra. Nu ska vi i projektet undersöka om det upplevs som ett problem, och i så fall vilka konsekvenser det har, säger hon.

Idén väcktes för flera år sedan när Sara Thomée studerade olycksfall inom elbranschen. När hon frågade om det var något som diskuterades på kaffesterna svarade en elektriker: "Vadå, då sitter man ju med mobilen!"

- Det låg kvar och lurade i bakhuvudet, och jag pratade med några forskarkollegor om vad minskad social samvaro på jobbet kunde få för konsekvenser.

Samtidigt är telefonen ett självklart arbetsverktyg i många yrkesgrupper. Med alla sina funktioner lockar den dock till multitasking. Att det stör vår uppmärksamhet och kan leda till problem i bilkörning eller viktiga arbetsmoment är ganska väl studerat. Hur mobilerna påverkar den sociala arbetsmiljön är däremot fortfarande okänt.

Projektet innehåller tre delar där Sara Thomée och projektgruppen nu är mitt uppe i att starta en kartläggning kring phubbing inom några branscher. Upplevs det som ett problem, och vilka normer och regler finns kring mobilanvändande? Eftersom telefonerna även används i jobbet kan det lika gärna vara arbetsrelaterade uppgifter som anställda är upptagna med.

- Jag är tyvärr inte bättre själv utan har ofta med mobilen på möten, precis som många andra forskare. Det kan vara provocerande, men samtidigt är du van att kunna kolla mejlen när som helst. Och beteendet

i

PHUBBING

är en sammanslagning av de engelska orden *phone* för telefon och *snubbing* för att nonchalera någon.

Begreppet står för att vara upptagen med sin mobil istället för att interagera med personer omkring dig. I forskningsvärlden har begreppet funnits i några år. Hittills har det framför allt använts i studier om hur mobilbeteende påverkar nära relationer.

smittar. Vi i projektgruppen är dock ganska medvetna om fenomenet och försöker undvika att "phubba", säger Sara Thomée.

Niklas Enström, som är ombudsman på fackförbundet Elektrikerna, medverkar i projektets referensgrupp:

- Det är fantastiskt spännande. Jag har själv sett hur folk nu sitter med blicken i telefonen under frukost-rasten på byggen istället för att prata med arbetskompisarna, säger han.

Att samtala är enligt honom viktigt både för säkerhetsarbetet men också för att föra över kunskap till

exempelvis lärlingar. Något han också är nyfiken på är om mobilerna kan bidra till kränkande särbehandling.

- Förr hade vi konkreta problem som nakenkalendrar på väggen. I dag kan några sitta och skratta åt saker i mobilen, så att andra känner sig utanför.

Även arbetsgivarorganisationen Installatörsföretagen är med i projektet och Niklas Enström hoppas att forskningen ska ge underlag för att börja jobba proaktivt med de här frågorna på arbetsplatser.

Nästa steg i projektet blir en djupdykning där anställda och chefer ska

intervjuas om vilka konsekvenser de upplever med mobilanvändningen. Slutligen ska projektet utifrån svaren göra en bred kvantitativ enkätstudie kopplad till de arbetsmiljöfaktorer som dyker upp i intervjuerna.

- Målet är att se om phubbing har mätbara effekter på arbetsmiljön, och i så fall inom vilka områden. Vi vet ju inte ännu, men trivsel, tillhörighet och socialt stöd kan

vara delar som påverkas, säger Sara Thomée.

SARA THOMÉE, forskare vid psykologiska institutionen vid Göteborgs universitet

NIKLAS ENSTRÖM, ombudsman på fackförbundet Elektrikerna

PSYKISK OHÄLSA BLAND ÄLDRE

En tyst folksjukdom

Tvärtemot vad många tror är självmord vanligast bland äldre. Men trots detta är forskningsområdet eftersatt. Kanske för att det inte tas på tillräckligt stort allvar. Det menar Margda Waern, professor i suicidologi vid Göteborgs universitet.

TEXT Anders Nilsson ILLUSTRATION Karin Dove Klockhoff

På 1990-talet började Margda Waern forska om självmord hos äldre. Det var att bryta ny mark, märkte hon. Trots att risken för självmord ökar med åldern var ämnet i stort sett obeforskat. Det kan bero på oförståelse och negativa attityder till äldre i befolkningen.

– Det finns en kvardröjande föreställning om att äldres självmord skulle vara... ja, nästan naturliga, säger hon. Att det handlar om personer i själslig balans som känner sig mätta, färdiga med livet. Men så är det verkligen inte. De allra flesta självmord hos äldre har stark koppling till psykisk ohälsa. Och de som får hjälp efter ett suicidförsök hittar ofta skäl att vilja leva igen.

I en studie av 103 äldre som vårdats för suicidförsök var det endast två personer som behöll sina intentioner och senare begick självmord.

– Men 101 gjorde det inte. När vi följde upp dem efter ett år såg vi att många faktiskt mätte mycket bra. De stod på behandling, hade kontakt med en psykiatrisk mottagning eller vårdcentral och hade fått tillbaka livsgnistan.

Margda Waern är läkare och forskare. Hon är professor i allmän psykiatri med särskild inriktning mot suicidologi vid Göteborgs universitet samt psykiater och överläkare vid Sahlgrenska sjukhuset.

– Göteborg är en av få orter med särskild psykiatri för äldre utan demens. Det vanliga är annars att vården erbjuder barn- och ungdomspsykiatri, men inte någon motsvarighet i andra ändan av åldersskalan. Jag skulle önska att det var annorlunda.

Specialiserad psykiatri för äldre är en stor fördel, både för att förebygga självmord och mer generellt för att främja psykisk hälsa hos äldre, slår hon fast.

– 20 procent av alla över 75 år i Sverige har antidepressiv medicin utskrivna i dag. Samtidigt ser vi att många äldre som tar sitt liv inte stått på någon antidepressiv medicinering alls, trots att man i efterhand kan se att det funnits tydliga tecken på depression. Vi verkar ha en situation där en relativt stor andel av befolkningen står på antidepressiv medicinering, samtidigt som personer med stort behov missas helt av vården.

Ett annat problem är att läkare har lättare för att lägga till mediciner än att ta bort. Särskilt knepigt är det att rensa i tidigare läkares ordinationer.

– I en studie för ett antal år sedan såg vi ett samband mellan mängd psykofarmaka och hur många olika läkare som varit inblandade: äldre patienter som fått byta läkare ofta hade fler preparat utskrivna. En specialiserad äldrepsykiatri har större möjligheter att ta itu med den typen av problem.

I dag, ett kvartssekel efter att hon började forska om suicid och äldre, märks ett större gehör för ämnet i både vården och akademien, menar Margda Waern.

– Ett skäl kan vara att vi får en allt större andel äldre i befolkningen. Det pågår lite mer forskning inom området i dag, även om den fortfarande är mycket blygsam jämfört med forskningen om självmord hos yngre. Framför allt märker vi ett ökat intresse för det vi gör, inte minst på internationella konferenser.

Det är en viktig utveckling, menar hon, för suicid hos unga respektive gamla är två områden med tydliga skillnader och de ställer olika krav på vården.

– Självmordsförsök hos unga har ofta drag av impulsivitet och ambivalens. Det är också vanligt att alkohol och droger finns med i bilden, eller en personlighetsstörning eller schizofreni. Dessa bakgrundsfaktorer är mindre framträdande i de fall som jag forskar om. Suicidala äldre har sällan allvarliga psykosjukdomar såsom schizofreni, men har nästan alltid någon form av psykisk ohälsa som depression eller ångest. De är också mer planerade och beslutsamma vilket gör att deras försök ofta fullbordas.

En viktig riskfaktor för suicid hos äldre är ensamhet, konstaterar Margda Waern. Men det är inte så enkelt att det alltid är en skyddande faktor att ha en livspartner.

– I hög ålder är många sjukliga. Om din fru sedan 40 eller 50 år är svårt sjuk eller personlighetsförändrad efter en stroke så innebär det förstås en oerhörd påfrestning för dig. Då är kanske en avlastningsplats för henne det absolut viktigaste vården kan bidra med för att du ska må bättre och vilja fortsätta leva.

PERSONER MED STORT BEHOV MISSAS HELT AV VÅRDEN.

MARGDA WAERN, professor i suicidologi vid Göteborgs universitet samt psykiater och överläkare vid Sahlgrenska sjukhuset

Margda Waern bedriver sin forskning vid AgeCap, Centrum för äldre och hälsa, som bildats med stöd från Forte. Hennes forskargrupp har på senare tid kunnat bredda sin verksamhet och ser nu fram emot ett antal intensiva år.

– Vår forskning framöver handlar både om att fördjupa oss i vad som leder fram till att en äldre person försöker ta sitt liv, och att utveckla effektiva behandlingar. Ett intressant nytt spår för oss är biomarkörer – om det går att se förhöjd risk i till exempel ett blodprov. Vi kommer också att fortsätta att studera de markanta könsskillnaderna för att försöka förstå varför just äldre män har så höga suicidtal. En annan grupp som tyvärr står ut i statistiken och som vi särskilt intresserar oss för är kvinnor födda utanför Norden.

Nu börjar också tiden bli mogen att pröva nya behandlingar baserat på forskningsrönen.

– Tillsammans med amerikanska kollegor vill vi studera om terapi som komplement till läkemedel är en fördel för äldre som gjort ett suicidförsök. Jag hoppas att vi kan komma igång med den studien i år. ■

SJÄLMORDSRISK ÖKAR MED ÅLDERN

Källa: Dödsorsaksregistret, Socialstyrelsen

För män ökar självmordsrisken succesivt med åldern.

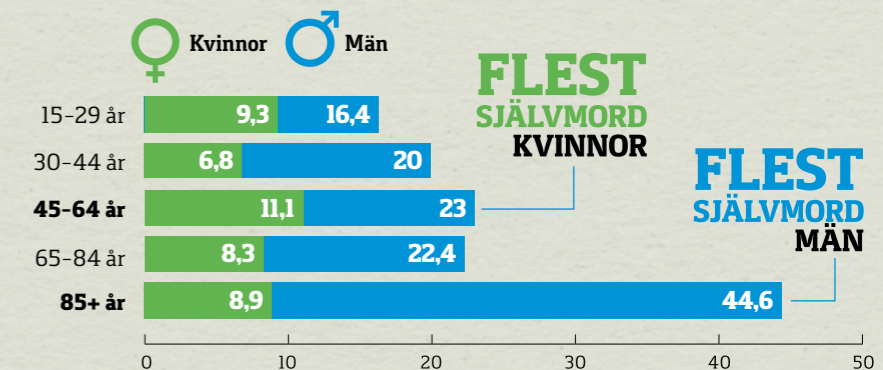
2018 var självmord tre gånger vanligare hos män över 85 år än hos yngre män mellan 15-29 år.

För kvinnor är kopplingen till ålder mycket svagare.

2018 skedde flest självmord hos kvinnor i åldersgruppen 45-64.

1268 PERSONER DOG 2018 I SUICID
70% män, 30% kvinnor

ANTAL SUICID PER 100 000 INVÅNARE 2018

LÄGG AV!

Bråk på jobbet är inte kopplat till kön

TEXT Maja Lundbäck ILLUSTRATION Marja Nyberg

”Kvinnor kan inte hålla sams!” är en vanlig fördom. Men faktum är att kvinnor och män bråkar lika mycket på jobbet, hävdar forskaren Britt-Inger Keisu. Den slutsatsen drar hon efter en enkätstudie som drygt tusen sjuksköterskor, lärare och socionomer har svarat på.

– Flickor ska bara vara två och två, för är de tre så kan de inte komma överens! Den här myten – för det är en myt att tjejer inte kan komma överens – är seglivad, säger Britt-Inger Keisu, forskare vid sociologiska institutionen vid Umeå universitet.

En annan samhällelig föreställning är att inte heller vuxna kvinnor kan samsas särskilt väl. Här ligger kvinnodominerade arbetsplatser särskilt illa till. Tidigare forskning visar dessutom att det faktiskt är färre konflikter på arbetsplatser där fördelningen av kvinnor och män är jämn.

– Men det är en myt att det skulle vara så att kvinnor baktalar varandra och inte kan enas om beslut på arbetsplatsen. Och att män däremot skulle vara raka och tydliga när de vädrar sina åsikter, säger hon.

Så varför ser man en tendens till mycket konflikter på kvinnodominerade arbetsplatser om det inte har med könet att göra? Britt-Inger Keisu är övertygad om att det finns andra förklaringar och att bråk på jobbet ofta går att härleda till arbetsmiljöproblem. En konsekvens av att vi köper könsstereotypa föreställningar rakt av är att vi inte går till botten med att finna de verkliga orsakerna bakom spänningarna. Och tar vi inte itu med de verkliga problemen bakom osämjan kan följden i förlängningen bli sjukskrivning och psykisk ohälsa.

I forskningsprojektet *Att räkna med bråk? En studie av konflikter och*

psykisk ohälsa i kvinnodominerade arbetsplatser ur ett genusperspektiv har Britt-Inger Keisu och hennes kollegor riktat in sig på framför allt sjuksköterskor, lärare och socionomer, tre yrken där inte bara kvinnodominansen är hög, utan också sjukskrivningstalen.

– Ohälsan är väldigt hög på kvinnodominerade arbetsplatser. Det här med konflikter, som jag studerar, är bara en liten delförklaring tror jag, men det är trots allt en pusselbit. Många av de kvinnodominerade yrkesgrupperna har hög psykisk ohälsa och det är känt att konflikter och psykisk ohälsa hänger ihop, säger Britt-Inger Keisu.

Så varför tjafsas det mer på dessa arbetsplatser? Och hur tar man reda på om det endast är en inbillad gammal föreställning att kvinnor skulle tjafsas mer än män? Forskarna har bland annat gjort en enkätstudie där de har kartlagt

förekomst, orsaker och konsekvenser av konflikter. De intresserade sig både för konstruktiva och destruktiva konflikter i enkäten, som 1 299 personer svarade på.

För att ringa in omfattningen av bråken på arbetsplatsen ställde forskarna frågor som handlade om hur ofta relationerna i ens arbetsgrupp upplevdes som spända, hur ofta man upplevde att arbetsgruppen var oense kring vem som skulle göra vad och hur ofta känslomässiga konflikter förekom.

Genom att titta på enkätsvaren och jämföra i vilken utsträckning som kvinnor respektive män hade svarat på frågorna kunde de också dra en annan intressant slutsats:

– Kvinnor och män bråkar lika mycket på jobbet. Det finns inga könsskillnader när det gäller konflikter, säger Britt-Inger Keisu.

Konflikter kan lite förenklat delas upp i tre underkategorier, sakkonflikter, processkonflikter och relationskonflikter. Sakkonflikter var de vanligaste i studien.

– Det är inte farligt att ha motstridiga åsikter eller meningsskiljaktigheter, men det är viktigt att ha tid att diskutera dessa, säger Britt-Inger Keisu.

Att vara oense i sak är inte förknippat med psykisk ohälsa. Är konflikterna istället kopplade till personer, så kallade relationskonflikter, är det däremot värre.

– Relationskonflikter var mest ovanligt som tur var, men det var

Samtidigt genomfördes organisationsförändringar och antalet medarbetare ökade i snabb takt. – Här uppstod många konflikter, både bra och dåliga, säger hon.

Och ur ett okunnigt utifrånperspektiv skulle man kanske kunna dra slutsatsen att det var många tjejer som inte kunde samarbeta som jobbade där. Men tittar man närmare på situationen var det lätt att

relationskonflikter som i denna studie visade sig ha negativ inverkan på stress, depression och utbrändhet. Här var sambandet signifikant, säger hon.

Processkonflikter, som handlar om att man är oense om hur och vem som ska göra något på en arbetsplats är visserligen relaterade till ohälsa, men i studien var sambandet svagare än för relationskonflikter.

Förutom den kvantitativa studien genomfördes också en kvalitativ studie med intervjuer och workshops.

– Vi var intresserade av hur en konflikt uppstår i interaktion mellan människor på en arbetsplats, säger Britt-Inger Keisu.

Forskarna besökte tre arbetsplatser vid två tillfällen, bland annat en arbetsplats där det arbetade många nytutexaminerade socionomer. Mitt under brinnande flyktingkris hade de uppgiften att arbeta med ensamkommande barn.

se att det fanns organisatoriska faktorer som gjorde arbetssituationen extra svår, menar forskarna.

– Vi såg att ett komplext förhållande mellan människor och hur arbetet organiserades tillsammans med externt tryck påverkade vilka konflikter som uppstod. Det här är bara ett exempel på varför det är så viktigt att gå förbi förenklade förklaringar för att kunna förstå varför konflikter uppkommer, säger Britt-Inger Keisu. ■

BRITT-INGER KEISU,
docent i sociologi vid
Umeå universitet

NYHETSREBREV

Prenumerera på Fortes nyhetsbrev och få löpande nyheter, forskningsresultat, information om utlysningar och evenemangstips via e-post. Gå till forte.se för att anmäla dig som prenumerant.
forte.se/nyhetsbrev

SOCIALA MEDIER

Följ oss i sociala medier för att snabbt få nyheter och uppdateringar från Forte.
twitter.com/forteforskning
facebook.com/forteforskning
linkedin.com/company/forteforskning

PUBLIKATIONER

På vår webb kan du ladda ner och beställa alla våra publikationer gratis.
forte.se/publikationer

SEMINARIER OCH EVENEMANG

Varje år arrangerar Forte, på egen hand eller i samarbete med andra, ett flertal intressanta seminarier, konferenser och andra evenemang inom hälsa, arbetsliv och välfärd.
forte.se/evenemang

TA DEL AV VÅRA EVENEMANG I EFTERHAND

Vi filmar nästan alltid våra evenemang för att fler ska ha möjlighet att ta del av dem. På vår YouTube-kanal hittar du många spännande föredrag, seminarier och intervjuer.
youtube.com/forteforskning

Missa inte nästa nummer!
Registrera dig på fortemagasin.se

PRENUMERERA PÅ FORTE MAGASIN KOSTNADSFRETT

Som prenumerant på Forte Magasin får du varje nummer direkt hem i brevlådan så snart det har lanserats. Magasinet ges ut i två nummer per år, ett på våren och ett på hösten. Det är kostnadsfritt att prenumerera.

Registrera dig på fortemagasin.se

FORTE MAGASIN

Redaktör: Antonia Hallberg och Marie Lann
Ansvarig utgivare: Krana Madunic, krana.madunic@forte.se
Grafisk form: Granath
Omslagsbild: Tzenko Stoyanov
Tryck: BrandFactory, Stockholm 2020
ISSN 2001-8258

FORTE

Box 38084, 100 64 Stockholm
08-775 40 70
forte@forte.se

*Registrera dig på
fortemagasin.se så får
du nästa nummer helt
utan kostnad!*

FORTE:

Forskningsrådet för
hälsa, arbetsliv och välfärd